

SOTJHØNA

ØSTENSJØVANNETS VENNER
Nr. 48 - november 2014 - Årgang 25

INNHOOLD

Leder	3
Miljøpris til Rustad skole	3
Omlægging av turvei	4
Den norske Eterfabrikk AS har flyttet	6
Enda en Østensjøbekk	7
Våtmarkssenteret – skifte av naturveileder	8
Viktige våtmarker	10
Hvor flyr svalene om høsten?	11
Bogerudmyra	12
Miljøbyråden på befarig	17
Høyspentkabelen – gravearbeid i miljøparken	18
Fremmede arter	19
Skjøtselsarbeid i miljøparken	20
Småting fra naturen	23
Nytt fra Oslo Elveforum	25
Østensjødagen 2014	26
Turveien utbedret	28
Eikelunden – utvalgt naturtype	29
Når sneglene tar overhånd	30
Nytt avløp for Østensjøvannet	32
Flere søppelkasser	33
Flaggermusnatt	33
Bryn nye senter – blågrønn korridor	34
Mitt Østensjøvann	37
Alna i fakkelly	38
Fylkesmannen på befarig	39
Kamp mot høymolen	39
Sauer og kalver på beiteferie	40
Living in a box – flaggermuskasser	42
Utslipp i Ulsrubbekken	44
Fuglenes Dag	45
Undervisningsopplegg – lærer om bunndyr	46
Årbok: Abildsø 1900-1945	47
Rustand, ny art for vannet i 2014	48

ØSTENSJØVANNETS VENNER

POSTBOKS 77 OPPSAL, 0619 OSLO

REDAKSJON: AMUND KVEIM (ANSV.RED.)
LEIF-DAN BIRKEMOE (REDAKTØR), AUDUN BREKKE
SKRINDO, TORE NESBAKKEN OG RANDI OSEN

DESIGN OG LAYOUT: LOUD AND CLEAR AS

GRAFISK PRODUKSJON: 07.NO

E-POST/NETTSIDER
POST@OSTENSJOVANNET.NO
WWW.OSTENSJOVANNET.NO

SOTHØNA: ISSN: 1504-0615
ORGANISASJONSNUMMER: 983 034 446
ANNONSESIDER: STYRET
LOGO: ANNE DURBAN
OPPLAG: 2400

FORENINGENS STYRE:

LEDER:
AMUND KVEIM 975 44 552
E-POST: AMUND.KVEIM@OSTENSJOVANNET.NO

NESTLEDER:
FINN A. GULBRANDSEN 481 58 776
E-POST: FI-GUL@ONLINE.NO

STYREMEDLEM/SEKRETÆR:
TORE NESBAKKEN 970 11 340
E-POST: TORE-NES@ONLINE.NO

STYREMEDLEM/KASSERER:
LEIF-DAN BIRKEMOE 901 25 523
E-POST: DBIRKEMO@ONLINE.NO

STYREMEDLEM:
LISE M. JOHANSEN 909 14 614
E-POST: LISEMARRY@GMAIL.COM

STYREMEDLEM:
SIGRUN ANTONSEN 924 66 266
E-POST: SIANT@HOTMAIL.NO

VARAMEDLEMMER:
ANDREAS PETTER JENSEN,
PAUL FEKJÆR, RANDI OSEN

VALGKOMITE:
TORE NESBAKKEN, LIV SOMMER HOLMEN,
AUDUN BREKKE SKRINDO

MEDLEMSDRINGER MELDES TIL:
BJØRN STEENSRUD 22 27 01 03
E-POST: BJORNST@SKOGKATT.HOMELINUX.ORG

ØSTENSJØVANNET VÅTMARKSSENTER:
E-POST: SENTERET@OSTENSJOVANNET.NO

REVISOR: BDO AS

MEDLEMSKONTINGENT
HOVEDMEDLEM KR. 150
HUSSTANDSMEDLEM KR. 20
FORENINGER O. L. KR. 400
FIRMA/BEDRIFT O. L. KR. 800

REDAKSJONEN AVSLUTTET 17.11.2014

FORSIDEFOTO: TOPPAND HANN AV JØRN AREKLETT ØMRE.
ALL RIGHTS RESERVED JAO-FOTO, CANON EOS-1D X MED
CANON EF600MM F/4L IS II USM +1.4X III

LEDER:

ØSTENSJØOMRÅDETS FREMTID

Vi er alle opptatt av å ta vare på den varierte og særegne naturen ved Østensjøvannet. Problemene oppstår imidlertid når hensynet til naturen skal avveies mot andre hensyn som f.eks. ønsker om nye idrettsanlegg, barnehager, boliger eller for den saks skyld turveier.

Østensjøområdet ligger som en øy i et sterkt menneskepåvirket landskap og det biologiske mangfoldet er svært sårbart. Selv mindre inngrep i randsonen vil kunne ha negative konsekvenser i fremtiden. Enkelstående inngrep fremstår ofte som mindre dramatiske, men de må vurderes i en større sammenheng. Summen av enkeltinngrepene og de indirekte virkningene over tid kan vise seg å bli svært uheldige. Det er derfor vår oppgave å påpeke nettopp dette og understreke at man her må være føre var.

Det forventes at Oslos befolkning vil øke kraftig de kommende tiår, og dette har selvfølgelig utløst et behov for bolig-, nærings- og samferdselsplanlegging. Også i vår bydel vil utbyggingspresset kunne bli betydelig, og det er vår oppgave å peke på risikoen for negative konsekvenser. Planene om store utbyggingsprosjekter på Oppsal og Bogerud er eksempler på hva vi kan forvente. Det er ikke mulig å forutse de konkrete virkningene hvert enkelt tiltak vil ha, men det er lett å forstå at naturen er sårbar og risikoen betydelig. Dessverre behandles som regel utbyggingsforslag hver for seg. Hos oss vil det være ønskelig med en regional overordnet vurdering som kunne sette grenser for samlet videre utbygging.

I disse dager kan vi imidlertid glede oss over at to andre viktige tiltak endelig igangsettes. En ny styrbar damluke ved avløpet i nordvest vil gjøre det mulig å begrense eroderende vannstandsvariasjon. Videre vil en helt nødvendig omlægging av turveien på vestsiden ved Abildsøfeltet gjøre det mulig å sikre og rehabilitere skadet våtmark. Her er vi blitt hørt.

Naturverdiene ved Østensjøvannet er uerstattelige. Støtt arbeidet med å bevare denne arven!

Østensjø, november 2014
Amund Kveim
Leder

MILJØPRIS TIL RUSTAD SKOLE

Østensjøvannets Venners miljøpris for 2013 er tildelt Rustad skoles elever og lærere og ble overrakt ved en samling i skolens aula tirsdag 17. juni.

Bakgrunnen er skolens flotte innsats både i Rusken-aksjonen ved vannet og i arbeid i skolens adopsjonsområde. Prisen, som er en vandrepremie, ble overrakt av foreningens leder Amund Kveim og består av et flott bilde tatt av naturfotografen Ståle Dahlberg.

Foto: Lise Johansen

Den korte avstanden fra vannkanten til turveiene har flere steder ødelagt våtmarksvegetasjon og erosjonen er stor. Turveien oversvømmes av vann ved høy vannstand. Fra flommen 8. september 2002.

OMLEGGING AV TURVEI

- EN KLOK INVESTERING I FREMTIDEN

Erosjonsproblemene mellom turveien og vannet har skapt store utfordringer på vestsiden av vannet. Østensjøvannet spiser seg inn i turveien flere steder, og muligheten for skikkelig våtmarksvegetasjon forringes stadig. Flytting av turveien ble derfor vedtatt i Oslo bystyre i 2002 og blir gjennomført i løpet av 2015. Deler av trerekken mellom dagens turvei og Abildsøfeltet skal fjernes for å gi et bedre landskapsrom og god utsikt over vannet til glede for publikum.

TEKST FINN ARNT GULBRANDSEN OG AMUND KVEIM
FOTO LEIF-DAN BIRKEMOE

Erosjonen er stor

Planleggingen av Østensjøbyen¹ på 1950-tallet ble gjort med naturperlen Østensjøvannet som "smørøyet" i drabantbyene. Kanalene stammer fra tiden fram mot 1970 for å sikre fuglenes hekkemuligheter, og turveiene nær kanalene skulle gjøre naturopplevelsen stor ved en tur rundt vannet. Slik har det også blitt, men over tid har løsningen skapt store utfordringer. De sammenhengene myrområdene i søndre del av vannet er blitt tørre øyer der krattveksten er formidabel. Den korte avstanden fra vannkanten til turveiene har flere steder ødelagt våtmarksvegetasjon og erosjonen er stor. På 1960-tallet kjempet "Representantskapet

for Østensjøplanen" innbitt for å unngå planene om en mengde anlegg til ulike formål. De aksepterte turveier, kanaler og noen idrettsanlegg.

Veien forbi idrettsfeltet forsvinner ut i Østensjøvannet

Tenkningen forandrer seg med tiden, og i dag ville nok løsningen vært annerledes. Anlegning av turveier og kanalgraving i de

¹Østensjøbyen består av Lambertseter, Manglerud, Ryen, Tveita, Haugerud, Trasop, Oppsal, Bøler, Rustad, Bogerud, Lille Langerud og Abildsø. (Iht. Sigurd Senje).

sammenhengende myrområdene har medført at naturlig våtmarksvegetasjon har blitt ødelagt pga. av uttørking. Dette gjelder først og fremst i søndre halvdel av vannet. Dette ble påpekt av biolog Jan Wesenberg i en kartlegging av de botaniske verneverdiene rundt vannet i 1995. Botanikeren foreslo at man på vestsiden av vannet, der erosjonen er verst, trakk veien noe tilbake fra vannkanten slik at naturen selv skulle få en sjanse til å rehabilitere seg og sikre bredden med sine egne knep. Idéen ble lagt inn i reguleringsplanen for Østensjøområdet miljøpark fra 2002, og er et helt avgjørende grep for å hindre at veien forbi idrettsfeltet forsvinner ut i Østensjøvannet. Utfordringene er lette å se om våren.

God utsikt til vannet

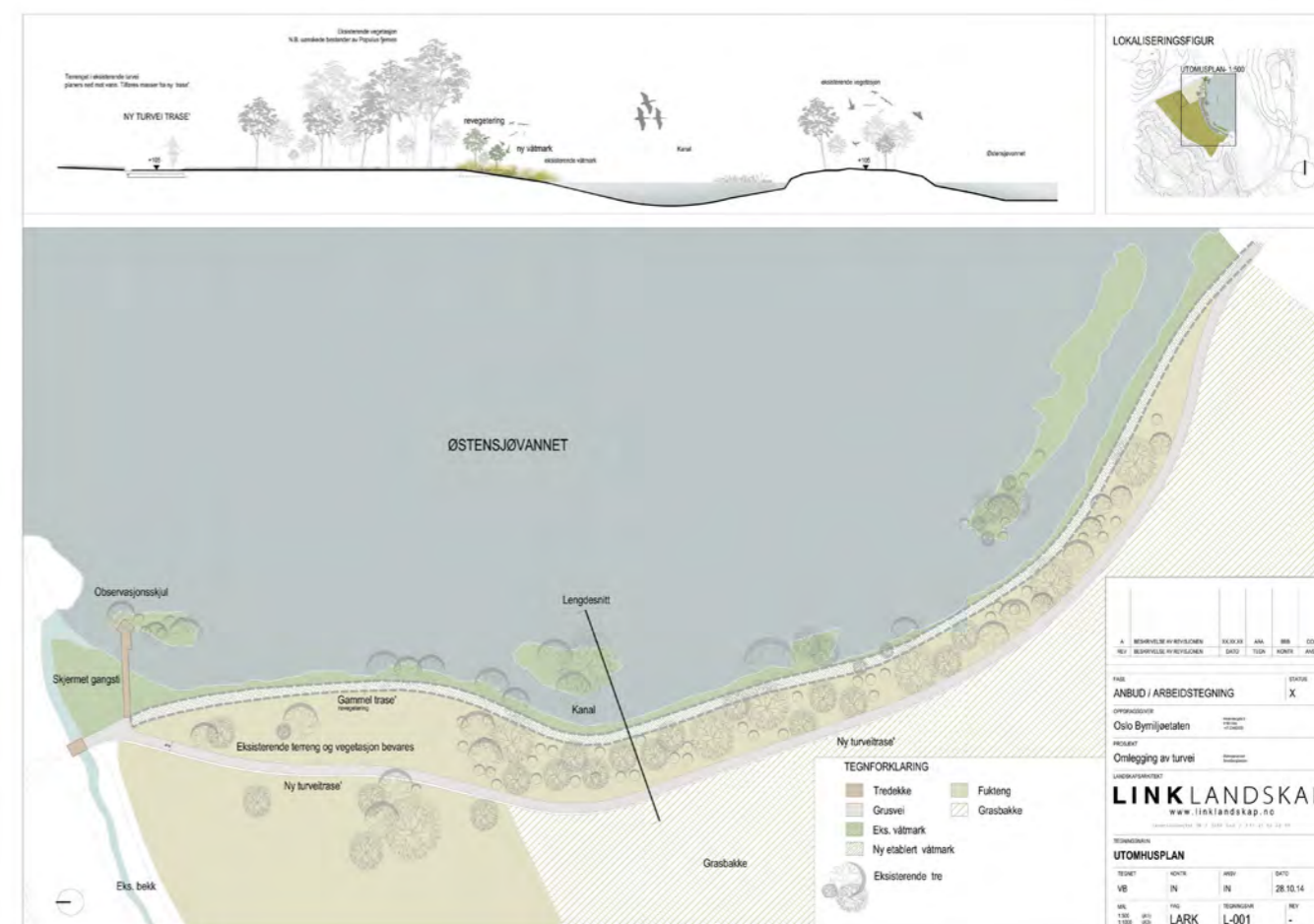
Forvaltningsplanen forteller at den store hekken av løvtrær skal fjernes. Med andre ord vil publikum fortsatt ha god oversikt over vannet fra veien. I tillegg har publikum fått fugleskjulet som gir en fantastisk utsikt over vannet. *Slik kan miljøparken motta et stigende antall besøkende uten at naturverdiene forringes for kommende generasjoner.* Flyttingen av turveien gir også muligheter til etterlengtede hvileplasser og større naturopplevelser for publikum. Det frigjorte området blir deretter inkludert i naturreservatet.

Byrådet er innstilt på å bevilge nødvendige midler til dette tiltaket i 2015. Fylkesmannen vil også bidra til å gjennomføre prosjektet.

Omleggingen ble regulert allerede i 2002, men det er først nå i 2014 at man har fått fart på detaljprosjekteringen og finansieringen. Både Oslo kommune og Fylkesmannen har bidratt til dette. Allerede denne høsten vil vi trolig se at det gjøres oppmålinger og merking i marken, bl.a. i forbindelse med at deler av trerekken, særlig poppel, skal fjernes. Prosjektet utarbeides for Bymiljøetaten av Link Landskap, i samråd med Fylkesmannen og Østensjøvannets Venner. Byrådet har tatt et skritt i sitt budsjettforslag for 2015, og man håper å kunne igangsette arbeidet allerede kommende vinter.

Det er rett på hitsiden av trærne av turveien skal anlegges. Trærne skal tynnes og utsikten til vannet blir ikke hindret. Bildet er tatt 27.09.2014.

Skissen viser ny og gammel turveitrase og et tverrsnitt som viser prinsippet for reetablering av vegetasjon ved bredden. Illustrasjon: LINK LANDSKAP for Bymiljøetaten, Oslo kommune, 29.10.2014.

Sett fra avstand vil preget av grønn åsrygg forsvinne om høyblokker blir bygget helt ned i Østensjøvannets nære omgivelse. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

ETER-ARBEID

Den norske Eterfabrikk AS har flyttet fra Bogerud. Hva nå?

AV AMUND KVEIM

Boligbygging

Etter godt over 100 års virksomhet er fabrikkens kjøpt opp av Farma og produksjonen er flyttet til Karihaugen. Eiendommen på Bogerud overtas av eiendomsutviklingselskapet JM og det er ingen overraskelse at man ønsker tomten utnyttet til storstilt boligbygging. For dem fremstår området som ideelt, med lett adkomst, nærhet til friområder, muligheter for utsikt og kort vei til T-bane og butikker. Utbygging er slik sett trolig også i tråd med kommunens overordnede målsettinger for å møte en forventet enorm befolkningsvekst.

Viktig kulturhistorie

Eterfabrikken representerer en lokalt svært viktig kulturhistorie og deler av bygningsmassen er viktige historiefortellende elementer i vårt nærrområde. Det gamle fyrhuset med teglsteinspipen er et landemerke. Fabrikkens ble etablert i år 1900 og plasseringen ble valgt dels fordi fabrikkens måtte ligge langt fra folk som følge av eksplosjonsfare, dels fordi det var lett å transportere varer inn og ut langs Østensjøveien til Bryn jernbanestasjon, og dels fordi man hadde Bølerbekken rett ved som kunne levere kjølevann til produksjonen.

Grønn åsrygg

I dag ligger området inngjerdet og en vesentlig del av eiendommen er en naturlig forlengelse av Østensjøområdet Miljøpark med sin grønne åsrygg. Nærheten til Østensjøvannet og Bølerbekken, tett vegetasjon og lite trafikk har bidratt til at dette er et uforstyrret område for fugler, amfibier og andre dyr. I Bølerbekken ser vi ofte fossefall og vi vet om både rev- og grevlinghi i nærrområdet.

Press på gjenværende natur

De første planene som ble offentliggjort viste en voldsom utnyttelse av området. Med høyblokker opptil 9 etasjer ned mot parsellhagene, innkjøring til området like ved Bølerbekken og riving av disponentboligen er dette et forslag som vil være helt uforenlig med naboskapet til Østensjøområdet miljøpark. Sett fra avstand vil preget av grønn åsrygg forsvinne, og vi må forvente et press på gjenværende natur rundt eiendommen som blir utålelig for dagens biologiske mangfold. Det er spesielt verd å merke seg at Fylkesmannen har signalisert at man kan tenke seg en utvidelse av naturreservatet i retning Eterfabrikken i forbindelse med at turveien på Bogerudmyras østside skal legges om.

Det er vårt håp at Eterfabrikken gamle bygninger kan få stå og få et innhold som er forenlig med omgivelsene, og at øvrig utnyttelse av eiendommen tilpasses den omkringliggende natur. Dette er den nokså samstemte reaksjon fra de mange som nå har engasjert seg. Vi vil følge saken tett i tiden fremover.

ENDA EN ØSTENSJØBEKK

AV LEIF-DAN BIRKEMOE

Østensjøbekken som fortsetter i rør fra Mølledammen har fått et nytt «sidespor» som en vannstreng fra damkronen til en liten dam i atriet ved boligblokkene i Østensjøveien 81. Vannet er det vi kaller «byvann» eller vann fra kranen, slik det er med mindre bekkestykker i Oslo når det ikke lar seg gjøre å åpne det historiske bekkeløpet. Vannmiljøet er dermed beholdt, men med en kunstig løsning.

Sommeren 2014 ble bekketaret utbedret etter en prøveperiode høsten 2013. Lekkasje måtte tettes, noe som tok sin tid. Fra midt i august 2014 kunne vannet igjen sildre gjennom atriet.

Det meste av vannet fra Østensjøvannet går i tunnel til det møter den naturlige Østensjøbekken under Bryn Senter. Derfra renner vannet samlet ut i Alna ved Bryn jernbanestasjon. Åpent kunstig vannmiljø, selv om det ikke følger den opprinnelige trase til Østensjøbekken, er et historiefortellende element. Gjenåpning av bekker er politisk vedtatt – derfor flott at eiendomsutbyggere bringer vann inn i utemiljøet for å skape trivsel og tilhørighet.

Den nye sidebekken renner fra Mølledammen, på nordsiden av Den gule stue og frem til en liten dam ute i atriet i Østensjøveien 81. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Av- og påtroppende naturveileder. Audun Brekke Skrindo og Toril Hasle.
Foto: Leif-Dan Birkemoe.

VÅTMARKSSENTERET

– LÆRINGSENTER FOR NATURFORMIDLING

Det er ikke hvert år det dukker opp helt nye konsepter innen naturformidling i Norge. Men det var akkurat det som skjedde da Oslo våtmarkssenter ble ett av 5 autoriserte våtmarkssentre i 2012.

AV AUDUN BREKKE SKRINDO

Miljødirektoratet valgte å gi sentrene en lenger tidshorison ved å love støtte i 5 år fremover, noe som er tilnærmet «uendelig» i naturfaglige kretser som er mest vant med småprosjekter på maksimum et år.

Autorisasjon

Lilloyplassen naturhus på Fornebu og Østensjøvannet i Oslo hadde allerede et par år fått penger til å utvikle konseptet, men en autorisasjon var noe ganske annet og mer håndfast. I 2010 bestemte SABIMA seg for å bruke noe av støtten til naturhuset på Fornebu på lønninger. Naturhuset hadde fungert som et

naturfaglig verksted siden 2003, der de naturfaglige organisasjonene samarbeidet om å skape et aktivt miljø. Det ble opprettet en halv stilling, som jeg var så heldig å få lov til å besette. Etter 14 år i styret for Østensjøvannets Venner og mange fugleturer på Fornebu var det lett å komme i gang siden våtmarkssenterets utfordringer var kjente for meg fra tidligere.

Innsatsen nytter

Oppgavene var mange og svært varierte. Begge de to lokalitetene befinner seg i gamle hus med kommunal eier. Oppussing, rydding og klargjøring ble gjennomført sammen med de lokale kreftene

på begge naturhusene. Naturen rundt de to sentrene utgjør begge oaser av unik våtmarksnatur i befolkningstette området der utbygging, fremmede arter og fare for å miste den siste lille rest av sjeldne arter truer. Heldigvis er det miljøer med mye utholdende pågangsmot som gir håp om at innsatsen nytter.

Kontaktnett

En egenskap jeg husker spesielt godt er hvordan kontaktnett vokste raskt. All kommunikasjon med det offentlige, skolene, miljøforeningene og forvaltningen ble doblet siden de to naturhusene ligger i forskjellige kommuner. Til gjengjeld kan mange bidra i arbeidet med å utvikle våtmarkssenteret.

Stafettspinnen

Det er en glede å ha vært med å etablere Oslo våtmarkssenter. I min tid som naturveileder er tusenvis av unger undervist, vi har vist oss fram på nasjonale og lokale konferanser, regelverk og administrasjon er etablert for senteret, nettsider er laget, vi er til stede i sosiale medier, mange store og små arrangementer er gjennomført og våtmarkssenteret er tatt med i skjøtsel av nærmiljøet. Jeg kommer til å bidra videre både på Fornebu og ved Østensjøvannet, men stafettspinnen som naturveileder for Oslo våtmarkssenter er overlatt til Toril Hasle. Jeg ønsker henne lykke til i tiden fremover med å utvikle våtmarkssenteret videre.

SABIMA

SABIMA (Samarbeidsrådet for biologisk mangfold) er en miljøorganisasjon som jobber for bevaring av biomangfold. SABIMA er en paraplyorganisasjon for de biologiske foreningene i Norge. Formålet er å spre biologisk kunnskap i politiske miljøer og hos forvaltningsmyndigheter for å sikre god forvaltning av biomangfoldet.

Arter og naturtyper forsvinner raskere enn noen gang, hovedsakelig på grunn av arealbruken vår som medfører at artenes leveområder forsvinner. SABIMA mener at framfor ødeleggelse av enda mer natur, må vi i større grad gjenbruke og bedre utnytte allerede bebygd areal og etablert infrastruktur. Vi må ta vare på alle arter og naturtyper for ikke å risikere tap av økosystemene og deres viktige funksjoner.

For å styrke kunnskapsgrunnet arbeider SABIMA også for å bedre omfanget og kvaliteten på kartleggingen av naturtyper og arter.

Sekretariatet består av ni personer som har solid bistand fra vårt nettverk av medlemsorganisasjoner.

Kilde: La Humla Suse/SABIMA

NY NATURVEILEDER ANSATT

AV AMUND KVEIM

Våtmarkssenteret vårt på Bakkehavn gård sørvest for Østensjøvannet har nå et par års drift å vise til. Det har etterhvert blitt svært mange skoleklasser som her og ved vannet har fått tilrettelagt undervisning.

Audun

Vår naturveileder fra oppstarten, Audun Brekke Skrindo, hadde med sin mangeårige bakgrunn som styremedlem i Østensjøvannets Venner, omfattende lokalkunnskap og brede interesse og kompetanse innen biologi, et særskilt godt utgangspunkt for dette arbeidet. Det var derfor med tungt hjerte vi for en tid tilbake ble orientert om at han ønsket å påta seg nye oppgaver annet sted. Vi takker Audun for hans omfattende arbeid med etablering og drifting av senteret disse første viktige årene.

Toril

Samtidig gleder vi oss over å presentere vår nyansatte naturveileder Toril Hasle som tiltrådte 1. august. Hun har en spennende bakgrunn med mastergrad i biologi og praksis bl.a. fra våtmarkssenteret på Jæren. Videre kan hun vise til erfaringer fra undervisningsarbeid. Hun er nå godt i gang med arbeidet og er på samme måte som Audun ansatt i halv stilling hos oss og halv stilling ved Lilloyplassen naturhus, de to avdelingene som inngår i Oslo våtmarkssenteret.

Toril har med stort engasjement tatt tak i utfordringene og har denne høsten bl.a. arbeidet for å utvide kretsen av hjelpere som kan bistå i undervisningsarbeidet og med å tilby Oslo-skolene et lokalt tilpasset undervisningsopplegg om livet i vannet. Vi ønsker henne hjertelig velkommen og ser frem til et utviklende samarbeid.

Senteret er fremdeles under utvikling og vi ser gjerne at enda flere melder seg som interessert i å bidra i arbeidet.

Tidligere ble våtmarker ofte blitt betraktet som bortimot verdiløs natur. Mange har sett på våtmark som vassjuke områder, kun egnet for uklekkende insekter. Grunne og næringsrike innsjøer gir også dårlige levevilkår for ettertraktede fiskearter som laks og ørret. Men etter hvert som vår viten om samspillet i naturen har økt, er det blitt mer og mer åpenbart at våtmarksområdene spiller en avgjørende rolle for naturforholdene rundt oss og at vi er avhengig av dem.

Våtmarkene har viktige funksjonelle verdier i naturen.

1. Våtmarkene har stor kapasitet til å lagre vann, og kan derfor jevne ut flomtopper og sikre vann til omgivelsene ved tørke.
2. Våtmarkene hører ofte til våre mest produktive naturtyper, med avgjørende betydning for en rekke arters eksistens.
3. Våtmarker kan virke som naturlige renseanlegg, siden vannet filtreres og slipper reinere vann ut enn det som kom inn.
4. Våtmarker har stor verdi for forskning og undervisning, siden de inneholder komplekse næringsystemer som vi ønsker å forstå.
5. Våtmarker kan inneholde historiske data, lagret for eksempel i torvmyr, om klima, vegetasjon, jordbruk og bosetting.
6. Våtmarker gir variasjon til landskapet og bidrar til den økte opplevelsesrikdommen.

Hva er det som truer våtmarkene?

I de fleste land er behovet for nye landområder til ulike samfunnsformål stadig økende. Mange steder er det ikke lenger ubegrenset med landområder å ta av. På let etter nye arealer kommer gjenværende våtmarksområder, som tidligere var vanskelig å utnytte, lett i søkelyset. Grunne bukter og vikar velges ofte til søppelplasser eller utfyllingsområder, mens myrer grøftes og sumpområder tørrlegges. Det meste av de opprinnelige våtmarksressursene er mange steder allerede forsvunnet, mens de gjenværende områder trues av nye inngrep. Dermed trues også alt liv som er avhengig av våtmarkene og de verdiene dette utgjør for menneskene.

- Våtmarker kan skades på mange måter:
- Søppeltømming og annen utfylling av masse
  - Regulering av vassdrag
  - Industribygging
  - Veganlegg
  - Anlegg av småbåthavner
  - Tørrlegging og oppdyrking
  - Uttak av torv og annen masse
  - Forurensninger og andre typer av forstyrrelser

Ødelegges naturen med vilje?

Det er et vanskelig men interessant tema. Ødeleggelse av våtmarkene skjer både bevisst og ubevisst, direkte og indirekte. Mange inngrep kan ofte forsvares, fordi de er ledd i arbeidet med å dekke påtrengende samfunnsbehov. Men ikke sjelden skades våtmarkene fordi vi ikke vet nok om den reelle samfunnsverdien av å bevare våtmarker. Mulighetene for alternative løsninger blir ikke tillagt nok verdi. I konfliktsaker viser det seg ofte at det er mulig å finne fram til rimelige løsninger, hvis vi er villige til å ta naturvern hensyn allerede når det planlegges inngrep som kan berøre våtmarksområder. Menneskets omforming av naturen har i vår tid gått sterkt ut over verdens våtmarker. I internasjonal sammenheng er våtmarkene nå å regne som en knapphetsressurs. Fordi naturen bør forvaltes langsiktig bør vi være varsomme med å gripe inn i de gjenværende våtmarksområdene.

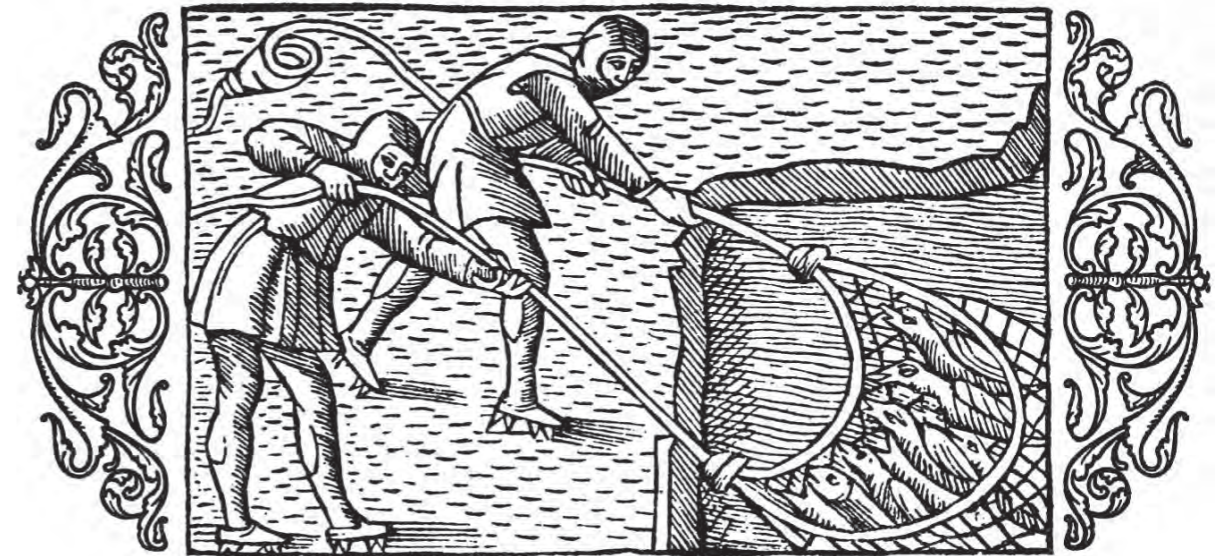
Det er lett å glemme Norges arktiske områder i samtale av våtmarksområder. Her finner vi noen av våre aller største elvedeltaer, som utgjør livsviktige plasser for både planter og bekkelugler. Foto: Astrid Brekke Skirind.

Vann og våtmark spiller en viktig rolle i alle norske naturtyper. Her en svalmende bekk øst for Reinskaret i Baksrud. Foto: Audun Brekke Skirind.

VET DU AT...
- VÅTMARKENE UTGJØR DEN NATURTYPEN SOM RENSER VÅRT VANN
- 2. SEPTEMBER ER VÅTMARKSDAG FOR DE NORDISKE LANDENE
- VÅTMARKENE INNEHOLDER EN FEMTEDEL AV VERDENS KARBONLAGRE

Dette er en av plakatene på Våtmarkssenteret.

Historieverket til Olaus Magnus er kjent for mange fine illustrasjoner. I bok 19 kapittel 29 finner vi en illustrasjon med to fiskere som trekker inn en liten landnot med fugler. Slike noter var mye brukt både i ferskvann og saltvann helt opp til nyere tid. Kanskje har det vært et av fiskeredskapene også i Østsjøvannet. Kilde: Illustrasjon fra boken «Historien om de nordiske folkene».

HVOR FLYR SVALENE OM HØSTEN?

Litt om den folkelige forestilling om naturfenomener på 1500-tallet.

AV LEIF-DAN BIRKEMOE

Det store standardverket «Historien om de nordiske folkene» av den svenske biskopen Olaus Magnus, ble første gang utgitt i 1555.

I det meget omfangsrike skriftet, inndelt i 22 bøker på til sammen 1100 sider, har den nittende boken, og det tjueniende kapitlet overskriften «Om svaler som dragas opp ur vattnet», med tilhørende illustrasjon.

Etter først å ha gjort rede for en oppfatning om at «svalorna byta um uppeholdsart, dvs., draga til varmara trakter, redan det så smått börjar arta sig til vinter», forteller han at fiskere i vannene i Norden ikke så sjelden drar opp svaler, som «har pakket i hop sig som i en hopgyttad massa», dvs. en sammenpakket masse, nebb ved nebb, vinge ved vinge, fot ved fot for å senke seg ned i vannet.

Ned i vannet – opp av vannet

Man la merke til at fuglene på denne tiden, etter å ha sunget sine vakre toner, senket seg ned i vannet. På våren fløy de opp av vannet og søkte til sine gamle reir eller bygget nye. Men dersom en slik masse av fugl dras opp av uerfarne ungdommer – gamle erfarne fiskere kaster de ut igjen – og tar fuglene inn i et varmt hus, begynner svalene å tine opp og fly rundt. Ikke lenge etter blir de hentet tilbake til vannet, ikke av egen fri vilje, men som fanger. Om våren kommer svalene opp av vannet og bygger sine reir. Dersom kulde og snøfall inntreffer tidlig på våren, dør de alle på en gang. Da får man ikke se noen svaler ved husene eller langs

elvbreddene, annet enn enkeltindivider som steg opp av vannet på et senere tidspunkt.

Værvarsel

Det fortelles videre at man må merke seg hvor svalene bygger sine reir, høyt eller lavt. For bøndene er dette et tegn på om det skal bli mye eller lite regn, noe som vil bestemme hvor det er mest lønnsomt å så. Men å få svalereir i huset er ikke av det gode. Da kan takåsen bryte sammen.

Tre svalerarter

Olaus Magnus mente det finnes tre svalerarter. Den første bor hos menneskene, den har hvitt bryst og langt tvekluffen stjert og bygger sitt rede under taket. Den andre arten lever i det fri, har svart farge og legger sine reir i kløfter, tidvis også blant steiner og i ruiner. Flyr den høyt blir det tørt vær, flyr den lavt blir det regn. Den tredje arten holder til ved elvbredder og er rødaktig på buken. Den bygger sine reir ved å grave huler i jorden, men venter til at faren for oversvømmelser er over.

Som i mangt annet Olaus Magnus skrev ned, refererer han til noe han har hørt av andre. Når bokverket ble utgitt i Roma var nok det også tilfelle for illustratøren.

Fenomenet bør derfor trygt kunne plasseres innenfor området «folkelige forestillinger om naturfenomener».

NATUR- OG KULTURKVALITETER I ØSTENSJØOMRÅDET MILJØPARK

Skjøtsel rundt sårbare plantearter er nødvendig dersom de skal få nok lys etter hvert som gråseljekrattet ekspanderer. Legg merke til den røde sibirskornellen (nederst til høyre) som har forvillet seg helt hit. Foto: 23.03.2014.

BOGERUDMYRA

TEKST TOR ERIK BRANDRUD, FORSKER VED NORSK INSTITUTT FOR NATURFORSKNING
OPPDATERT AV FINN ARNT GULBRANDSEN VEDR. BEFARINGER ETTER 2007 OG SISTE RØDLISTE AV 2010
FOTO LEIF-DAN BIRKEMOE

Naturtype: rikere kulturlandskapsjøer, dammer, fukteng, rikere sumpskog.

Beliggenhet, historie, naturgrunnlag og inngrep

Bogerudmyra ligger sør for selve Østensjøvannet, avgrenset av turveien som går rundt. Denne myra ligger, i likhet med Østensjøvannet, på marin leire og kambro-silurske sedimentære bergarter og er derfor også næringsrik fra naturens side. Karakteristisk for Bogerudmyra er en bred *utgravd* ringkanal som omgir hele våtmarksområdet. Felt 12 på kart over Østensjøområdet Miljøpark.

Klopptjern

Klopptjern, som ligger langs et gammelt bekkefar midt ute i Bogerudmyra, har i motsetning til resten av Østensjøvannområdet, stort siktedyp og rustfarget vann. Tilførsel av lite forurenset vann

fra Nøkle vann og en demning som skiller vannforekomstene i Østensjøvannet og Bogerudmyra har medført at ringkanalen med tilliggende våtmarker er mindre næringsbelastet enn selve Østensjøvannet.

Erosjon

Slitasje og erosjon i nordenden av Bogerudmyra har vært omfattende og førte nesten til at demningen her brast. Med omfattende restaureringstiltak av NVE og Oslo kommune i 2000 ble imidlertid demningen sikret og kantsoner reetablert (Sothøna nr. 19 2000). Vegeterte matter med stedegne arter dyrket fram på Seim planteskole i Østfold er også pelet ned langs deler av breddene her for å motvirke erosjon. Anleggelse av turveier langs vannet har medført inngrep og forstyrrelse av fuglelivet langs

NATUR- OG KULTURKVALITETER I ØSTENSJØOMRÅDET MILJØPARK

kanalene. Dette har hatt størst betydning for sky fuglearter som for eksempel gråhegre og ulike arter av vadefugl.

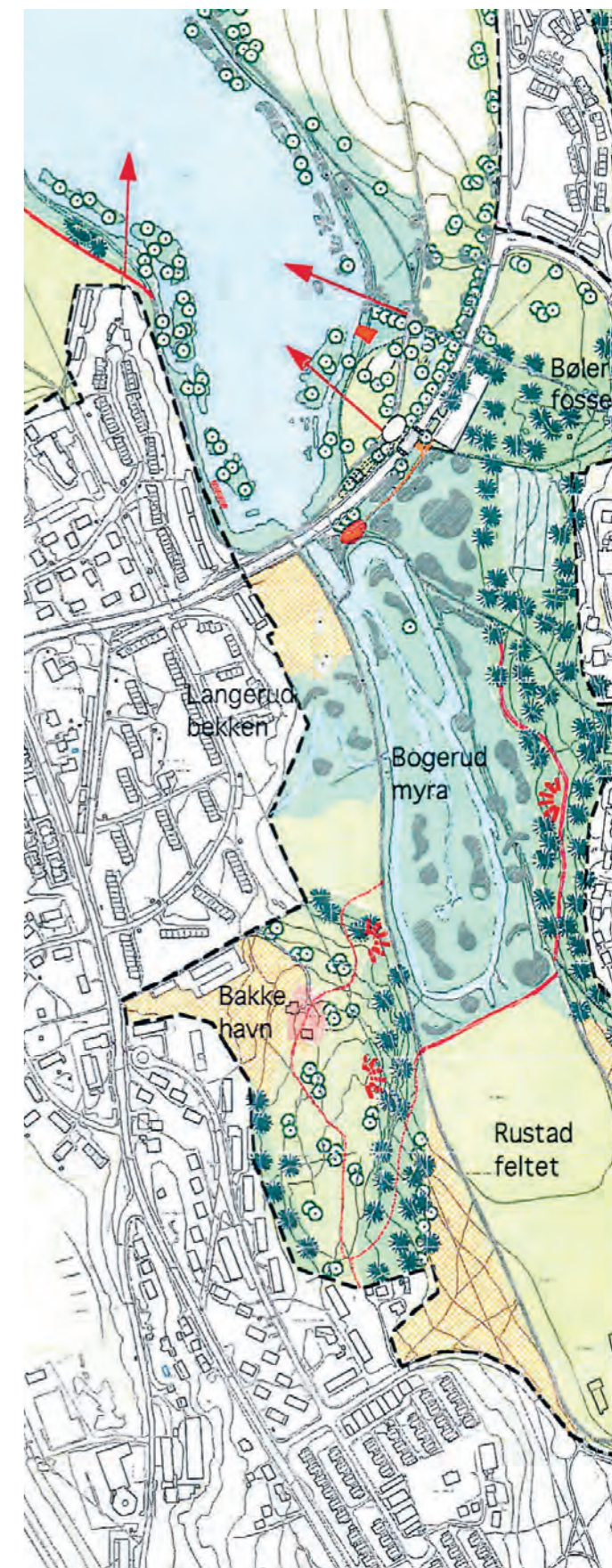
Vegetasjon og planteliv

Vegetasjonen nærmest kanalene, ved Klopptjern og åpne deler av våtmarka består for en stor del av åpen, opprinnelig, kalkpåvirket og artsrik rikstarrsump/storstarrsump, men også en del andre nye eller opprinnelige typer av sumpvegetasjon. Her er det rikelig av arter som kalmusrot, takrør, myrkongle, vassrørkvein, kjempesøtgras, stautstarr, trådstarr, skogsivaks, slyngsøtvier, mjødukt, kattehale, klourt, åkermynte og fredløs (Wesenberg 1995).

Sårbare forekomster

Storstarrsump-elementene er vurdert som noen av de viktigste og mest sårbare forekomstene innenfor naturreservatet, og har sine klart største, intakte og mest velutviklede forekomster på Bogerudmyra. Her finnes bl.a. de rødlistede karplantene kjempstarr (*Carex riparia*) som er sterkt truet, den sårbare stautstarr (*Carex acutiformis*) og den nær truede tuestarr (*Carex cespitosa*) og den sterkt truede vasstelg (*Dryopteris cristata*), samt en rekke regionalt sjeldne arter, f. eks. dvergmaure (*Galium trifidum*) m.fl. (jfr. Wesenberg 1995, Brandrud & Wesenberg 2001). Den mest sjeldne er kjempstarr (EN), som har gått tilbake i området, og pr. i dag bare opptrer med en liten forekomst på Bogerudmyra. Forekomsten er kjent helt tilbake fra 1800-tallet (Høiland 1988), og det er sannsynlig at den representerer en meget gammel restforekomst/primærforekomst knyttet til det rike bekkesystemet fra Klopptjern. Velutviklet rikstarrsump med rødlistearter har et regionalt kjerneområde knyttet til kalkrike kulturlandskapsjøer i Oslo/Asker-distriktet, men er regionalt/nasjonalt i betydelig tilbakegang og er definert som en truet vegetasjonstype (Fremstad & Moen 2001).

Mer eller mindre intakt riksumpvegetasjon finnes både ute på "Bogerudmyra", i kanten av kanalene, samt i sumpområdet nordøst for selve Bogerudmyra. Det er også elementer av rikstarrvegetasjon i kanten av Klopptjern, bl.a. med den uvanlige, kravfulle arten kjevlestarr (*Carex diandra*). Det er ikke indikasjoner på at regionalt sjeldne eller rødlistede sumpplanter er utgått fra Bogerudmyra. Stautstarr (*Carex acutiformis*) er den viktigste arten i starrsumpene. Arten har et kjerneområde langs kanalene omkring Bogerudmyra, samt på nordøstsiden av myra mot Bogerud. Overgangstyper til storstarrmyr (med flaskestarr *Carex rostrata* eller trådstarr *Carex lasiocarpa*) forekommer på Bogerudmyra, og trådstarr dominerer lokalt ut mot Klopptjern. Mye av våtmarka består av sluttet og til dels tett tre- og buskvegetasjon og kan stort sett karakteriseres som viersumpskog. Denne sumpskogen er dominert av ulike vierarter, gråselje og bjørk. Mye av våtmarksvegetasjonen har vokst igjen med høyere og mer tett trevegetasjon. Det finnes også høyrest skog av bjørk og med begynnende etablering av gran, et tegn på et det blir tørrere forhold.

Kartskisse som viser Bogerudmyra med kanalene. Klopptjern ligger som et gammelt bekkefar midt ute i Bogerudmyra. Illustrasjon Bymiljøetaten/Friluftsetaten 2006.

NATUR- OG KULTURKVALITETER I ØSTENSJØOMRÅDET MILJØPARK

Den mest sjeldne og sterkt truede arten er kjempestarr (*Carex riparia*), som har gått tilbake i området, og pr. i dag bare opptrer med en liten forekomst på Bogerudmyra. Foto: 26.08.2002.

Våtmarksvegetasjon

Oppgraving av kanaler med noe påfølgende erosjon har ført til at endel verdifull våtmarksvegetasjon har gått tapt. Kombinert med eutrofiering har dette sannsynligvis bidratt til at elementer av rikmyr med arter som myggblom, gulstarr og jåblom nå er helt forvunnet (Wesenberg 1995). Helt nord i området øker gåsebeite- og slitaspåvirkningen og større arealer har nedslitt ugrasvegetasjon isteden for sumpvegetasjon. Kanalgravingen, kombinert med opphør av kulturlandskapsskjøtsel, har også bidratt til den sterke gjengroingen vi opplever i dag (Brandrud og Wesenberg 2001).

Omkring 1925 ble de introduserte våtmarksartene kjempesotgras og kalmusrot plantet inn og fikk etterhvert store bestandsdannende forekomster (Wesenberg 1995). Dette har sannsynligvis hatt negativ innvirkning på forekomst av mange naturlig hjemmehørende arter. Den introduserte og antatt konkurransesterke arten kjempespringfrø har forekommet

KloppstjernsettfrasørmotnordharimotsetningtilrestenavØstensjøvannområdet, stort siktedyp og rustfarget vann. Foto: 08.09.2014.

i området, men ser ut til å ha gått ut på Bogerudmyra de siste årene. Den introduserte sibirkornell har de senere årene formert seg sterkt. Spredningen har skjedd fra hager ved hjelp av fugler.

Fristed for rik flora

Kanalene og Kloppstjern har fungert som ett fristed (refugium) for en rik flora av vannlevende planter som har blitt borte eller er svært sparsomt forekommende i selve Østensjøvannet (Wesenberg 1995, Brandrud og Wesenberg 2001). Eksempel på slike arter er småtjønnaks, buttjønnaks, sprikevasshår og hornblad. Gul nøkkerose fantes også her i begynnelsen av 2000-tallet. Arten har i de senere år tatt seg opp i Østensjøvannet. Av disse var hornblad tidligere rødlistet. Den innførte arten vasspest forekommer også i kanalene, men har ikke økt til så store forekomster som i selve Østensjøvannet. Den introduserte problemalgen vann-nett (*Hydrodictyon reticulatum*) ble funnet like etter årtusenskiftet i relativt store forekomster på bunnen på grunt vann, både i selve innsjøen og i kanalene omkring Bogerudmyra (Brandrud &

NATUR- OG KULTURKVALITETER I ØSTENSJØOMRÅDET MILJØPARK

Wesenberg 2001). Algen kan danne store matter i vannoverflaten og kan være under spredning.

Sopp, lav og moser

Få lav- og sopp-arter opptrer i åpen sumpmark. I næringsrike sivbelter og fuktenger kan en del kravfulle mosearter opptre (bl.a. tjønnmose- og klomose arter), men dette er lite undersøkt. Viersumpskogen kan huse en artsrik soppflora, både av jordboende arter knyttet til vier/gråselje (mykorrhiza-sopp), og ditto vedboende sopp, men data her er sparsomme. Den tidligere rødlistearten seljepute (*Hypocreopsis lichenoides*) er imidlertid funnet i rikelige forekomster på gråselje (Arve Græsdaal, pers.med.).

VIRVELLØSE DYR**Insekter**

Det foreligger ikke fellefangst fra selve Bogerudmyra, og insektsdataene herfra er derfor sparsomme (Hansen & Falck 2000). Et par sjeldne sommerfugler er funnet her; *Clepsis spectrana* er sårbar og *Pristerognatha penthinana* er sterkt truet i henhold til gjeldende rødliste.

Andre virvelløse dyr og fisk

Det foreligger ikke data om fisk og vertebrater fra Kloppstjern eller kanalene i Bogerudmyra, og det er et behov for registreringer for å kunne dokumentere nærmere disse eventuelle funksjon som "fristeder" for forurensningsfølsomme arter.

Amfibier

De nær truede artene spissnutfrosk og småsalamander er registrert i Bogerudmyra.

Fugl og pattedyr

Bogerudmyra er i likhet med selve Østensjøvannet et viktig hekkeområde for mange karakteristiske arter for rike kulturlandskapsjøer. De aller fleste artene forekommer imidlertid i like store mengder i selve Østensjøvannet og enkelte arter som toppdykker forekommer ikke.

Karakteristiske hekkefugler i kanalene er kanadagås, stokkand, sothøne, sivhøne, toppand og et stort antall arter av sangere og sivpurv. Den svært uvanlige og sårbare arten vannrikse (VU) har enkelte år tilhold inne på Bogerudmyra. Den mindre vanlige arten dvergspett er registrert på Bogerudmyra og kan kanskje hekke her. Den svært sjeldne isfuglen er sett en gang langs kanalene. Fuglelivet om vinteren er mer fattig, men helt i nordenden er det alltid en åpen råk der det overvintrer endel stokkender, gjess og tidvis enkelte andre ender som krikand, brunnakke, kvinand og riksefuglen sothøne.

Bogerudmyra er et svært viktig område for flere flaggermusarter som jakter etter insekter om natten. Dette gjelder de samme artene som ved selve Østensjøvannet.

Høyrest bjørkeskog, et tegn på at det blir tørrere forhold. Denne bjørka har kjuke. Foto: 05.03.2014.

VERDISETTING FOR NATURTYPEKARTLEGGINGEN: SVÆRT VIKTIG (A-OMRÅDE)

Bogerudmyra har den desidert mest intakte og artsrike våtmarksfloraen innenfor Østensjø- området miljøpark, med viktige områder med storstarrsump og mange rødlistete eller svært uvanlige våtmarks- og vannplanter. Den kravfulle storstarrsumpvegetasjonen synes å være av reliktnatur, dvs. fungerer som en meget gammel restforekomst av et element som antagelig vis hadde en større utbredelse i periodene etter istida, da vannforekomstene generelt var mer elektrolyttrike. De fleste av de sjeldnere vann- og sumpplantene her er forurensnings ømfintlige og finnes ikke i selve Østensjøvannet.

Fuglelivet på Bogerudmyra er også verdifullt, bl.a. med en rekke sjeldne hekkefugler som her er beskyttet mot predatorer og forstyrrelse. Faunaen i vann og våtmarker på Bogerudmyra er for øvrig bemerkelsesverdig lite kjent, men antas å være like sjeldne, artsrik og verdifull som floraen. Bogerudmyra utgjør derfor en unik og sjelden naturtype, og kan sies å være den delen av våtmarksreservatet som har bevart store naturelementer i tilnærmet naturtilstand.

Trusler/aktuell skjøtsel

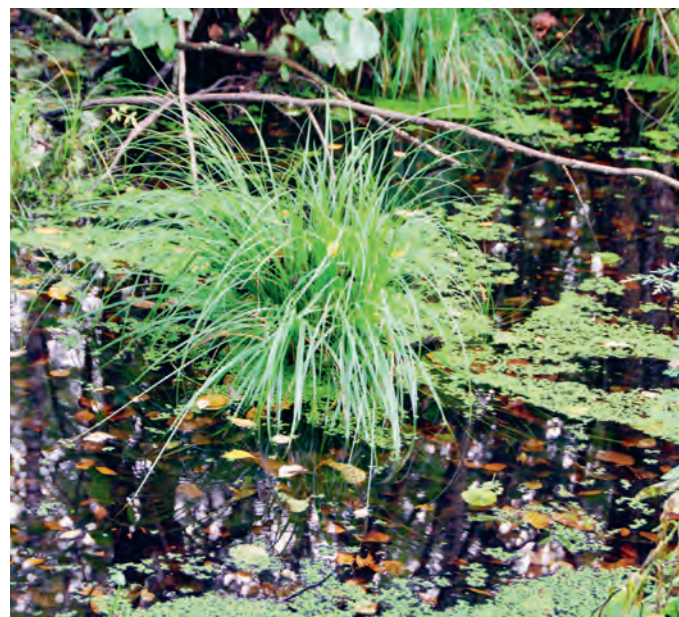
Tilgroing av våtmarka er en av de største truslene mot det sjeldne og sårbare mangfoldet i området. Nasjonalt truede vegetasjonselementer som den rike storstarrsumpen står i fare for å vokse igjen med tett og storvokst tre- busk- og sivvegetasjon. Bogerudmyra har sannsynligvis vært langt mer åpent tidligere, og vært preget av myr, sump og fuktenger. Kanalgravingen har medført en dreneringseffekt som kombinert med redusert oversvømming og opphørt myrslått og beite har gjort at skog har kunnet etablere seg. Denne gjenvoksingen pågår fortsatt. En kan se gjengroingsserier med pionerkratt av gråselje, mer sluttet

NATUR- OG KULTURKVALITETER I ØSTENSJØOMRÅDET MILJØPARK

Ringkanalen som omslutter Bogerudmyra kan kun forseres med båt i den isfrie del av året. Fylkesmannen gir tillatelse iht. reservatreglene når oppdraget er knyttet til naturforvaltning. Oppdraget på denne turen var planteregistrering for Naturhistorisk museum, UiO. Foto: 08.09.2014.

Stautstarr (*Carex acutiformis*) (sårbar VU), ble registrert å vokse i våtmarka på Bogerudmyra. Foto: 08.09.2014.

sumpkratt av bjørk og svartvier, og til slutt høyreist bjørkeskog med begynnende etablering av gran på de tørrest partiene vest for Klopptjern.

Tilgroing av helofyttvegetasjonen ("sivbeltene") mot kanalene ser ut til å være liten, men det er på den annen side heller ikke observert noen erosjon og degradering av kantvegetasjonen, slik det har skjedd i selve Østensjøvannet. Storstarrvegetasjonen har en temmelig stabil front mot det åpne vannspeilet. Der krattvegetasjonen går helt ut mot vannet kan gråselje og slyngsøtvier delvis vokse over kanalen. Et par steder hvor kanalene er smale med overhengende kratt kan tilgroing være av betydning.

Tilbakegang

Det er klare indikasjoner på at det har skjedd en tilbakegang av den nasjonalt truede vegetasjonstypen storstarrsump på Bogerudmyra, selv om den er langt mer dramatisk rundt selve Østensjøvannet (jfr. Wesenberg 1995). Blant annet tyder bestandsdata på at den mest sjeldne og sårbare arten kjempestarr har gått tilbake i perioden 1987-2000 (Høiland 1988, Brandrud & Wesenberg 2001). Bestanden står nå i tett gråseljekratt, og disse krattene har alle tegn på å være i ekspansjon. I 2011 inspiserte Wesenberg og Gulbrandsen bestanden. Wesenberg konstaterte at den etter all sannsynlighet hadde gått tilbake i forhold til besøket i 2001. Kjempestarrfeltet ble merket med tanke på skjøtsel for å gi forekomsten bedre lysforhold. Kanalgravningen kan ha ført til en temporær framvekst av denne sannsynligvis opprinnelige forekomsten (mot den vestre kanalen), med en påfølgende, langsom tilbakegang.

Krattfjerning ble foretatt av dugnadsgjengen til ØVV i 2012, 2013 og 2014. I september 2014 besøkte Wesenberg og Gulbrandsen igjen bestanden. Den hadde helt klart ekspandert mot vest, mens det er usikkert om den har ekspandert mot øst. Her gjorde en del nye skudd fra selje Wesenberg betenkt, men ØVV's dugnadsgjeng og skoleelever fra Rustad vil fortsette å bekjempe nye skudd.

Forekomsten av den sårbare arten vassstelg (*Dryopteris cristata*) som pr. 2007 var den eneste påviste forekomsten i Østensjøområdet virket lite vital og synes også å ha gått noe tilbake 1993-2000. Arten står i overgangen mellom rikstarrsump og et noe høyere liggende, mer eller mindre fastmarksareal, og er truet av en fortetning av gran-bjørkeskog. Ved sjekk av forekomsten i 2011, konstaterte Wesenberg at bestanden ikke hadde tapt seg siden 2000. **I 2011 gjorde Wesenberg et sensasjonelt funn av hele 80 individer av arten på vestsiden av Østensjøvannet.**

Myrvegetasjon skadelidende

Generelt har elementene av rein myrvegetasjon vært mest skadelidende av eutrofiering og tilgroing på Bogerudmyra, og de fleste utpregete myrplantene (herunder den sjeldne myggblom) er nå helt forsvunnet (Wesenberg 1995). Etter de gamle artslistene (jfr. Høeg 1965) var trolig de rene myrpartiene preget av fattigmyr-mellommyr, samt kanskje små partier med

NATUR- OG KULTURKVALITETER I ØSTENSJØOMRÅDET MILJØPARK

overgangstyper rikmyrsump, bl.a. med rikmyrsartene gulstarr (*Carex lava*) og jåblom (*Parnassia palustris*).

Gjengroing av Klopptjern

Det pågår også en gjengroing av Klopptjern, og det er usikkert hvilken effekt det har på flora og fauna. Østensjøvannets Venner har som nevnt igangsatt skjøtsel vedr. kjempestarrforekomsten. Birkemoe og Gulbrandsen avmerket tuestarrbestanden på Bogerudmyra i september 2014, og dugnadsgjengen til ØVV vil iverksette skjøtsel vinteren 2014/15 for å hindre ytterligere tilgroing som truer nasjonalt utsatte arter.

Bogerudmyra er et sensitivt system, og skjøtselstiltak må vurderes nøye og gradvis utprøves på småskala nivå. Det synes imidlertid svært viktig og nødvendig med utprøving av noe krattrydding og "myrslått" slik Østensjøvannets Venner er i gang med for å redde de minste og mest sårbare rødlisteforekomstene. Overvåking av de små, sårbare rødlistebestandene på Bogerudmyra er igangsatt.

Overføring av vann fra Nøkle vann

Dersom overføringen av vann fra Nøkle vann opphører eller reduseres vil det trolig ha negativ innvirkning på flora og fauna

i Bogerudmyra ved økt forurensning og algeoppblomstring, redusert oksygentilførsel og lystilgang (Brandrud og Wesenberg 2001). Kanalene vil sannsynligvis miste sin funksjon som fristed for forurensningsømfintlige arter og man vil sannsynligvis få økt uttørring og tilgroing av våtmarkene. Samtidig kan vedvarende overføring av relativt kalkfattig vann på sikt føre til tilbakegang av elektrolyttkrevende vegetasjonselementer, herunder storstarrsump. Spredning av introduserte arter kan redusere forekomstene av deler av den naturlig hjemmehørende floraen og faunaen. Østensjøvannets Venner vil igangsette tiltak mot sibirskornell kommende vinter.

Deler av våtmarkas kantsoner i nord er utsatt for erosjon på grunn av stor slitasje fra fugl og mennesker. Tap av kantsonene her vil ha negativ innvirkning på flora og fauna. Fortsatt menneskelig forstyrrelse vil være negativt for sky fuglearter, spesielt arter som raster ved vannet i trekkiden.

Rødlistebegreper

RE – utdødd i Norge, CR – kritisk truet, EN – sterkt truet, VU – sårbar, NT – nær truet.

MILJØBYRÅDEN PÅ BEFARING VED ØSTENSJØVANNET

Mandag 1. september var miljøbyråd Guri Melby (V) på befaring ved Østensjøvannet og ble vist hvilke verdier og utfordringer området har. Med seg hadde hun en stor delegasjon fra byrådsavdelingen, bymiljøetaten og vann- og avløpsetaten. Amund Kveim og Finn A. Gulbrandsen fra Østensjøvannets Venner fortalte om vannet og om behovet for å få fortgang i arbeidet med nytt avløp, rehabilitering av bredde, omlegging av turveier, håndtering av vasspest og renovering av terskelen mot Bogerudmyra m.m.

Blant de mange fuglene byråden fikk se var bl.a. storskarv, rustand og brushane. Det tre timer lange besøket ble avsluttet med omvisning på Østensjøvannet Våtmarkssenter på Bakkehavn.

Byrådsbesøk på Østensjøvannet våtmarkssenter 1. september 2014. I midten (foran døren) byråd for miljø og samferdsel Guri Melby og leder i Østensjøvannets Venner Amund Kveim. Foto: Østensjøvannets Venner.

Mange har sikkert lagt merke til stadig tilbakevendende gravearbeid vest for Østensjøveien ved Østensjø skole. Kablene har ligget i et åpent hull i flere måneder. Infratek, et firma innen sikring av kritisk infrastruktur, jobber med utbedring av kablene etter oppdrag for Hafslund Nett. Bildet er tatt 30. oktober 2014.

UØNSKET ANLEGG I MILJØPARKEN

I Østensjøområdet er det gjennom årene gravd ned svært mange kabler og rørledninger. Mange har sikkert lagt merke til stadig tilbakevendende gravearbeid vest for Østensjøveien ved Østensjø skole.

AV AMUND KVEIM
FOTO LEIF-DAN BIRKEMOE

Olje som kjølemedium

Her har Hafslund Nett en høyspenningskabel som strekker seg fra Abildsø til Oppsal. Denne gamle ledningen har olje som kjølemedium og dette har ved gjentagende anledninger begynt å lekke ut i grunnen i miljøparken. Dette er selvfølgelig svært uheldig og har ført til at forurensede masser har måttet bli tatt ut. Men det er ikke bare forurensningen som er problematisk. Graving i naturområdene er alltid uheldig. Det fører til at den lokale vegetasjonen forsvinner og representerer samtidig en fare for spredning av fremmede arter. I tillegg representerer selve anleggsarbeidet en forstyrrelse.

Strømkabelen fra Abildsø til Oppsal planlegges nå utskiftet i en ny trase langs turveien. Spørsmålet om hva som skal skje med den gamle oljekjølte ledningen er foreløpig ikke avklart. En fjerning av denne er klart å foretrekke, men også dette vil medføre uheldige inngrep i terrenget.

Nedgravde anlegg

Det finnes nedgravde anlegg på utallige steder i miljøparken; fjernvarme, høyspent strøm, signalkabler samt vann- og avløpsledninger. Vi benytter derfor enhver anledning til å minne både Hafslund og kommunen om at infrastruktur i bakken bør unngås i Østensjøområdet Miljøpark. Det medfører uunngåelige problemer både ved installasjon, senere vedlikehold og ikke minst ved fremtidig fjerning av anlegget.

FREMMEDE ARTER - FORTSATT EN JOBBER Å GJØRE!

Bekjempelsen av fremmede arter fortsatte for fullt også i år. Styremedlemmer, dugnadsgjengen og andre medlemmer har deltatt. 160 arbeidstimer er nedlagt. Dette er omtrent som i fjor, hvor vi brukte 150 timer. Russekål har krevd mest tid i år. På kanadagullris har vi brukt færre timer enn i fjor. Dette betyr ikke at situasjonen mht. denne arten er blitt mye bedre, heller at vi er blitt mer effektive i vårt arbeid.

TEKST TORE NESBAKKEN
FOTO LEIF-DAN BIRKEMOE

Det er russekål, kanadagullris og hagelupin som er "våre" arter. Kjempepringfrø, kjempebjørnekjeks og parkslirekne er det Oslo kommune ved Bymiljøetaten som tar seg av. Så langt vi vet, er ingen av "kommunens" arter blitt påvist i år. Med hensyn til hagelupin er det lite av denne nede ved vannet. På Bakkehavn er det imidlertid fortsatt store mengder, og vi har ennå ikke kommet i gang med en systematisk bekjempelse her.

Russekål

Russekål ble plukket i månedsskiftet mai/juni, og det var dugnadsgjengen som sto for hovedinnsatsen. Det er tungt arbeid å bekjempe denne arten og innsatsen som ble lagt ned var imponerende. Stor honnør til dugnadsgjengen! Russekål er dessverre meget vanskelig å bli kvitt, og vi må regne med at det vil være behov for tilsvarende innsats også i årene som kommer.

Kanadagullrisen sto i full blomst da arbeidet med å fjerne plantene startet. I skrånningen opp mot Bakkehavn var det en stor forekomst. Bildet er tatt 8. august 2014.

Kanadagullris

Vi har hatt en varm og fin sommer. Det betydde at kanadagullrisplantene kom opp tidligere enn normalt. Ettersom vi kom tilsvarende sent i gang, sto de fleste planter i full blomst da vi startet. For å hindre frøspredning, måtte alle blomster brytes av og samles opp før resten av planten ble fjernet. 10-talls sekker er blitt fylt opp med blomster og frø og deretter deponert. Situasjonen for kanadagullris er meget bra nede ved vannet, men det er fortsatt mye på andre steder i miljøparken. I boligområdene ser vi mange steder planter som har spredd seg fra hagene og vokser langs vei- og grøftkanter som ikke slås eller klippes. Vi gjentar oppfordringen til alle våre medlemmer om å gjøre sitt for å fjerne disse. Kanadagullris er faktisk en plante som det er mulig å bli helt kvitt om alle bidrar med sitt!

Takk til alle som har bidradd i årets kampanje og velkommen tilbake neste år.

SKJØTSELSARBEID SIDEN SIST

I august og september ble det for femte året på rad gjennomført slått på Bakkehavntoppen. Mange lass med slåttegress ble kjørt bort.

SKJØTSELSARBEID I ØSTENSJØOMRÅDET MILJØPARK

Arbeidet med skjøtsel i Østensjøområdet miljøpark sommer og høst 2014 holdt fram, spesielt på to delområder. På Bakkehavntoppen ble slått utført til riktig tid og ospetrær fjernet for å bedre lysforholdene. Rotskudd kuttet, kratt og busker fjernet på Bekkasinmyra. Naturfaglige befaringer ble foretatt på begge steder og en botanisk undersøkelse på Bakkehavntoppen gjennomført, nødvendig for riktig skjøtsel. I sommer ble kalver og sauer passet på.

AV FINN ARNT GULBRANDSEN
FOTO LEIF-DAN BIRKEMOE

Beitekontroll

Dugnadsgjengen har selvfølgelig vært i full vigør siden forrige nummer av Sothøna. I løpet av skoleferien har flere av gjengmedlemmene utført beitekontroll på Bakkehavn og Bekkasinmyra. Dette er et helt nødvendig tiltak for å sjekke at spenningen er passe i de strømførende trådene slik at husdyra holder seg på beiteområdet. Rapport avgis til Beitepatruljen som i siste instans har ansvaret for dyra.

Bakkehavntoppen

I august ble det for femte året på rad gjennomført slått på Bakkehavntoppen. Området har foreløpig C-verdi etter Miljødirektoratets skala, men botanikere mener at slått vil heve verdien til B, altså nest høyeste naturverdi på nevnte skala. Nesten like viktig er det at vi kan demonstrere slått for barnehager og skoler som besøker Våtmarkssenteret. Det er i sommer gjennomført botaniske registreringer på Bakkehavntoppen, men

SKJØTSELSARBEID SIDEN SIST

i skrivende stund foreligger ingen rapport. Vi venter i spenning på resultatene. Registreringene ble gjennomført i samarbeid med Fylkesmannen, som vi også delte kostnadene med.

Slåtteområdet ble noe utvidet nok en gang, men de "gamle" spreke brukte tyve timer mindre på jobben enn i 2013. Dette kom nok av at tohjulstraktorens slåttebjelke holdt seg skadefri. Dessuten har vi fått mer erfaring med denne type arbeid.

Vi har også felt en del osp for å gi bedre lysforhold rundt svabergene. Disse avgir varme til omgivelsene slik at varmekjære planter trives ekstra godt. Vi deltok også i fjerning av kanadagullris på Abildsø gård og den tradisjonelle ryddingen etter Østensjødagen.

Bekkasinmyra

Etter at Østensjøvannets Venner på stordugnader, dugnadsgjengen og Foreningen ØX har ryddet Bekkasinmyra over flere år, var det igjen grodd opp en rekke skudd etter sommeren. Kalvene kom sent på beite i år. De liker best ferske skudd. Disse omstendighetene førte til at det var en grønn mur av skudd på myra. Etter en enorm innsats fikk dugnadsgjengen fjernet rotskuddene og kjørt bort kvistene. Takket være den storartete sommeren, var myra helt tørr ved de to første dugnadene. En del av krattene i nord ble til slutt fjernet for å hindre at greiner kommer borti strømgjerdet og sørger for lavere spenning.

Planlegging og befaringer

I anledning den langsiktige planleggingen av skjøtselsarbeid, har det blitt gjennomført en befaring på Bakkehavntoppen med botaniker Astrid Skrindo og på Bogerudmyra med botaniker Jan Wesenberg samt en befaring med seniorrådgiver Jon Markussen fra Fylkesmannen i Eikelunden og på Bekkasinmyra.

Astrid Skrindo ga råd om videre arbeid på Bakkehavntoppen, blant annet at deler av området også bør slås om våren i tillegg til slått i august. Grunnet den botaniske undersøkelsen, blir vårslåten

Det ble felt en del osp på Bakkehavntoppen for å gi bedre lysforhold rundt svabergene.

Beitekontrollen består også å sjekke at spenningen er passe i de strømførende trådene slik at husdyra holder seg på beiteområdet. Her er det Finn Arnt Gulbrandsen som måler spenningen.

SKJØTSELSARBEID SIDEN SIST

God skjøtsel på Bekkasinmyra gir bedre beiteforhold for kalvene. Her er Hans Brill fra dugnadsgjengen i kontakt med kalvene.

Rotskudd og kvister kvernes på Bekkasinmyra 21. oktober.

Det var en grønn mur av rotskuddskudd på Bekkasinmyra.

Etter en enorm innsats fikk dugnadsgjengen fjernet rotskuddene på Bekkasinmyra. Enkelte steder stod stubbene tett i tett.

Etter Fylkesmannens befaringen på Bekkasinmyra 8. oktober ble det åpnet for maskinell fjerning av stubbene. Til høyre Jon Markussen fra Miljøvernnavdelingen hos Fylkesmannen i Oslo og Akershus. Fra ØVV Finn Arnt Gulbrandsen og Lise Johansen.

utsatt til 2015. Astrid ga samtidig verdifulle tips om krattrydding rundt den rødlistete tuestarrforekomsten på Bogerudmyra. Jan Wesenberg likte ikke helt at det var ferske skudd rundt østre del av *kjempestarrforekomsten* på Bogerudmyra, men den vestre delen av forekomsten hadde utvidet seg mot kanalen. Alt i alt hadde bestanden økt i omfang. Dugnadsgjengen vil i årene som kommer, fortsette skjøtsel for å redde den meget sjeldne planten.

Representanter for dugnadsgjengen har vært ute på Bogerudmyra og merket tuestarrerne. Da finner man lett fram på vinteren slik at man kan få ryddet på rett sted. Under befaringen i Eikelunden ble det gitt anbefalinger om å fjerne forekomster av andre småbusker og kratt i bunnsjiktet slik at området får et mer åpent preg.

Etter de nevnte dugnadene på Bekkasinmyra, er det enkelte steder tett i tett med stubber. Her åpnet Fylkesmannen for fjerning av disse ved hjelp av maskinelt bruk. Slik kan man slippe den enorme mengden rotskudd, og beitet vil bli bedre.

Vi retter til slutt en stor takk til alle som har deltatt i dugnadsgjengen siste året. Foreningen får ofte henvendelser som viser at arbeidet blir lagt merke til.

Vi trenger flere medlemmer i dugnadsgjengen.

Dugnadsgjengen består av noen av våre medlemmer som har anledning til å delta på tirsdager fra kl. 1030 - 1400. Trivelig miljø. Arbeidet som utføres er krattrydding, slått, fjerning av fremmede plantearter i miljøparken m.m. Arbeidsoppgavene er nedfelt i "Forvaltningsplanen for Østensjøområdet miljøpark" og utføres etter oppdrag fra Fylkesmannen eller Bymiljøetaten. Dessuten er det god trim og moro, og man kommer når man kan.

Interessert? Ring eller send SMS til 481 58 776, eller send en e-post til postmottak@ostensjovannet.no. Meldingen bør inneholde e-postadresse eller telefonnummer.

Familieidyll for svaneparet med syv unger. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

SMÅTING FRA NATUREN

AV AUDUN SKRINDO

Dvergdykker

Det var overraskende og hyggelig at vi denne høsten fikk besøk av ikke bare én, men to dvergdykkere samtidig. Dvergdykkeren mellomlander oftest alene på vei ut av landet om høsten. Dvergdykker hekker i Norge med en populasjon på ned mot 100 par. Vinterstid kan individer fra nabolandene besøke våre kyster for å overvintre i åpent vann.

Rådyr og rev

Rådyr og rev er rapportert færre ganger enn vanlig denne sommeren og høsten. Vi håper dette skyldes tilfeldigheter og at de snart er på plass igjen. Samtidig minner vi om at dersom dere rapporterer pattedyr på artsobservasjoner.no, så må dere huske å legge til merkelappen «Østensjøvannet i Oslo» på innstillingen «prosjekt». Alle observasjoner hvor dette menyvalget er valgt kommer med på den automatiske oversikten over virveldyr som er sett på Østensjøvannet. Vi er interessert i alle observasjoner og vil gjerne at nettopp du blir med og legger inn observasjoner. Da kan vi få gode data på dyrenes bevegelser i området, og kan gjøre riktige valg for skjøtsel av Østensjøområdet miljøpark.

Fluer og mygg

Insekter er opportunister. Det vil si at de utnytter de sjansene de får til for eksempel å gjennomføre livssyklusen. Med den varme

høsten vi har hatt, så vil du kunne finne insekter som parrer ennå. Seinst 18. oktober ble øyestikkere sett parre i sørenden av vannet. Dette er mulig på grunn av at dagtemperaturen kommer helt opp i 14-17 grader på de mest solfylte dagene. Vær også oppmerksom på hvor mye fluer og mygg som er på vingene seint utover kvelden. Dette er glimrende, og sårt tiltrengt mat for trekkfugler på vei mot varmere strøk for vinteren.

Flaggermus

For dere som hører godt vil vi oppfordre til å lytte etter skimmelflaggermus. Dette er den eneste flaggermusen som man kan høre uten tekniske hjelpemidler. Hannen hos skimmelflaggermus har et eget spill på høsten. Dersom du har god hørsel kan du høre «dss dss dss dss...» med en fart på ca 2-4 lydstrøt i sekundet. Skimmelflaggermusen, der hårene på ryggen er sølvfarget i tuppene, jakter på insekter i ca. 10-20 meters høyde, i nærheten av blokkbebyggelse og andre bratte strukturer i terrenget. Lykke til med lyttingen.

Svaner

Fem svanepar hekket i år. Et par fikk kun en unge som ble sett død rett etter klekking, mens de fire andre parene har fått frem store unger. Ved siste rapportering 11. oktober ble det registrert 4 kull med henholdsvis 7, 6, 3 og 1 unger.

Hovinbekken renner åpen nedover i Bjerkedalen park.

NYTT FRA OSLO ELVEFORUM

Oslo Elveforums vår- og årsmøte 2. juni ble avholdt i Bjerkedalen park. Deltakerne fikk være med på en tur langs den 300 meter lange nyåpnede Hovinbekken, rundt dammen og opp til den nybygde paviljongen.

TEKST LEIF-DAN BIRKEMOE
FOTO KARSTEN SØLVE NILSEN

Bjerkedalen park

Bydel Bjerke kjøpte den tidligere isdammen og tok ansvar for en totalrenovering av parken. Arbeidet ble sluttført i 2013. De fikk med seg mange av de fremtidige brukere av området. Det var et betydelig lokalt engasjement, og man arbeider nå for å få borettslagene på hver side av bekken til å ta seg av vedlikeholdet av parken. Det er viktig med lokalt eiersforhold. Oslo Elveforum og Hovinbekk-gruppen med sin leder Karsten Sølve Nilsen har hatt stor påvirkningskraft for at Bjerkedalen park nå fremstår som et blågrønt drag i bydelen. Karsten Sølve Nilsen fortalte om de mange gjenåpningsprosjektene langs Hovinbekken nedstrøms Bjerkedalen Park. Han understreket at Hovinbekken har det største gjenåpningspotensialet blant Oslos vassdrag, og mange realiserbare åpningsprosjekter. Hovinbekken skal åpnes helt ned til Middelalderparken og er en identitetsmarkør for Oslo by, siden det var langs Hovinbekken at bygrensen gikk i middelalderen.

Årsmøte

På årsmøte ble det gjenvalg til styringsgruppen av Ida Fossum Tønnessen (Mærradalsbekken) som leder, Leif-Dan Birkemoe

(Østensjøvannet) og Bo Wingård (Lysakerelva) som nestledere. Elvegruppene/foreningene er representert i styringsgruppen.

Vandringer

Vandringer langs oslovassdragene er gjerne en vår- og høstaktivitet. Gaustadbekken, som litt nedenfor Frøen stasjon møter Sognsvannsbekken går over til å bli Frognerbekken helt til den renner ut i Frognerkilen. Spesielt gjennom Forskningsparken har Oslo Elveforum nedlagt et stort påvirkningsarbeid for at Gaustadbekken nå er åpnet langs UiOs bygninger i Gaustadbekkdalen. Søndag 21. september ble det arrangert en vandring fra Forskningsparken til Frognerkilen. Bekken er langt fra åpen hele veien, men flere gjenåpningsplaner er lansert. Nevnes bør også Hoffselvgruppen som har arrangert flere godt besøkte vandringer langs Hoffselven med tilførselsbekker. Miljøprosjekt Ljanselva har stadig vandringer langs vårt nabovassdrag. Årlige lysvandringer langs Alna 18. september (se side 38) og Akerselva 25. september er blitt populære hendelser med stor oppslutning.

Det ble etter hvert trangt om plassen på Bakkehavn. Nærmere 600 personer var innom i løpet av åpningstiden.

ØSTENSJØDAGEN – STORT FREMMØTE

På Østensjødagen søndag 7. september var nærmere 600 personer innom arrangementet på Bakkehavn som var et samarbeidsprosjekt mellom Østensjøvannets Venner og Østensjø Husflidslag. Her var det en god blanding av naturinformasjon, underholdning og servering i det fine været.

TEKST AMUND KVEIM
FOTO LEIF-DAN BIRKEMOE

På morgenen kunne fugleinteresserte bli med guide fra Norsk Ornitologisk Forenings lokallag på fugletur ved vannet. Det ble sett bl.a. rustand, skjeand, bergand, krikand, hegre, storskarv og lerkfalk, til sammen 54 fuglearter.

På Bakkehavn fikk barna prøve pinnebrødsteking, med hjelp fra Bryn speidergruppe, og fuglekassenekring. Mange benyttet også muligheten til å prøve å ri hestene som vanligvis beiter ved vannet og til å prøve håndarbeidsteknikker, veiledet av husflidslagets barnegruppe. Akvariet med dyreliv fra Østensjøvannet, kombinert med filmvisning inne på Østensjøvannet Våtmarkssenter vakte stor interesse blant store og små nysgjerrige. Natursti, sansebokser og leker var også blant tilbudene.

De voksne fikk høre Karoline Heltberg spille og synge både selvskrevet materiale og fra moren Hilde Heltbergs repertoar. Eieren av sauene som hvert år beiter på Bakkehavn hadde en flott oppvisning med gjeterhunder.

Østensjø historielag viste lokalhistoriske bilder både fra Bakkehavn og bydelen forøvrig. Husflidslagets kaffe og sveler fikk så god avsetning at de til slutt gikk tom for varer.

Det ble gitt en fyldig presentasjon av utfordringene med fremmede plantearter i området og det arbeidet foreningen utfører for å bli kvitt planter som kanadagullris og russekål som skader norsk natur.

Østensjødagen støttes av kulturbydel Østensjø.

Saueneier Lise Hartiksen med gjeterhundene Ben, Bløff og Solo hadde flott oppvisning med innsamling av sauene som samme dag ble kjørt hjem til gården i Nittedal.

Eva og Camilla fra Østensjø Husflidslag stekte sveler til de gikk tom for røre.

Nicholas på 4 år snekret fuglekasse godt hjulpen av Kjell Maalo.

Inger 5 år på ryggen av hesten Kolgrimur.

Albert 3 år stekte pinnebrød som 1. Bryn speidergruppe hadde ansvar for.

Karoline Heltberg underholdt med sang og spill.

Sansebokser for de minste. Nils 1 år kjente nok godt hva det var, men å fortelle det var vanskeligere.

Aina fra Østensjø Husflidslag demonstrer for Kersti.

Akvariet med dyreliv fra Østensjøvannet rakk oppmerksomhet.

Østensjø historielag viste lokalhistoriske bilder med Per Ove Dahl ved PC'en.

Elever fra Skolegård på Abildsø gård og dugnadsgruppen i Østensjøvannets Venner er med ved rydding og tynning av krattoppslag 16. oktober.

EIKELUNDEN – UTVALGT NATURTYPE

Eikelunden er en liten kolle nordvest for Transformatorstasjonen til Hafslund Nett i Plogveien 100. Den er inkludert i Østensjøområdet miljøpark og er regulert til spesialområde bevaring – kulturlandskap og gravhauger. Området har i tillegg fått status som Utvalgt Naturtype i henhold til naturmangfoldloven.

TEKST OG FOTO LEIF-DAN BIRKEMOE

Eikeskog

Eikelunden er vurdert som en viktig naturtype for biologisk mangfold, pga. forekomsten av gammel, rik, velutviklet eikeskog, bl.a. med forekomst av meget store, gamle eiker.

Dette er en av få, nordlige utpost-forekomster av eikebestanden i Oslo-området. Området har et stort potensiale for rødlistearter. Grove "eikekjemper" er meget sjeldne og spesielt hule kjemper kan huse en lang rekke med regionalt sjeldne og rødlistede sopp- og insektsarter.

En insektundersøkelse ble foretatt i perioden mai til september 2014, men resultatet foreligger ennå ikke.

Riktig skjøtsel

De biologiske verdiene er primært knyttet til gamle eiketær som ved riktig skjøtsel kan stå i 1000 år. En fristilling av gamle, grove eiker ved tynning av krattoppslag ble startet i 2007 i samarbeid med dugnadsgruppen i Østensjøvannets Venner og Skolegårdsprosjektet på Abildsø gård. Grove greiner og stammer av eik har blitt liggende på bakken da disse er et viktig sopp- og insekthabitat. Hasselkratt er ikke hogget ned.

Miljøvernavdelingen hos Fylkesmannen i Oslo og Akershus (FMOA) var i tidlig i oktober på befarung. Seniorrådgiver Jon Markussen fra FMOA inspiserte området og ga veiledning til skjøtelsesarbeidet som startet senere i måneden.

Befarung i Eikelunden. Fra venstre seniorrådgiver Jon Markussen hos Fylkesmannen, Lise Johansen og Finn Arnt Gulbrandsen fra Østensjøvannets Venner. Det er flere jernaldergravhauger i Eikelunden. Deltakerne står foran en av gravene med grop i midten, muligens etter plyndring.

TURVEIEN UTBEDRET

Etter oppdrag fra Bymiljøetaten utbedret entreprenøren Mesta i oktober turveien rundt Østensjøvannet. Det ble lagt på subus på utsatte steder, grøftet, laget nødvendige stikkrenner for avrenning og dreneringsrør skiftet etter behov. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Iberiasnegle. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

NÅR SNEGLENE TAR OVERHÅND

Men vi har også fluene. Det er faktisk en hel familie av fluer som i all hovedsak lever av snegler. Det er kjerrfluene, som i fluesammenheng er en ganske liten familie.

TEKST MORTEN FALCK (MORFALC@ONLINE.NO)

“Sneglegjerder“

De fleste hageeiere har opplevd at noen har spist opp de skjøre småplantene i nattens løp. Det er gjerne snegler som har vært på ferde, men borte er de. Bare slimsporet glitrer i den tidlige morgensola. De er nesten umulige å bekjempe. Gode venner med en frodig hage kranset grønnsaksbedet med “sneglegjerder“. Men sneglene kom over kanten ved å bruke enkelte høye gresstrå som stormstiger, og raspet i seg årets blivende bønneavling.

Sneglene går etter lukta

Ellers kan man jo legge ut giftstoffer - men det hjelper dårlig. På sneglene. Kanskje bedre på småfugl, pinnsvin og mennesker.

Men hva skal man gjøre? Noen plukker brunsnegler for hånd og putter dem i kokende vann. Det er effektivt, men hvor store områder kan man dekke på den måten? “Ølfeller“, hvor sneglene skal drukne seg i rus og salighet? Sneglene går etter lukta. Alle nabolagets snegler!

Jeg har måttet flytte, og er ikke sikker. Men er det ikke tydelig færre iberiasnegler langs Østensjøvannet i år? Ikke vet jeg. Men man kan jo håpe? Det som er sikkert, er at rundt Østensjøvannet har sneglene mange fiender. Her er det store leopardsnegler - men selv om de er rovdyr og eter de brune, er de kanskje så “ekle“ at de også går i det kokende vannet?

Kjerrfluene - lever av snegler

Men vi har også fluene. Det er faktisk en hel familie av fluer som i all hovedsak lever av snegler. Det er kjerrfluene, som i fluesammenheng er en ganske liten familie - med bare oppimot 55 norske arter, og 550 arter på verdensbasis. De er tilpasset kjølig klima, så det er ikke en familie som er veldig tallrik i varme strøk. Men Norge ligger “midt i blinken“, og har iallfall 10 % av artene.

Lever av snegler? Men det slimet sneglene skiller ut, og som de “går“ ved hjelp av - virker ikke det avskrekkende? Det virker kanskje ekkelt på oss, men minst en av kjerrfluene har larver som til å begynne med lever av dette slimet. Det er en slags barnemat for dem - først når de har spist seg store og sterke og har skiftet skinn, går de over til å spise selve sneglen. Og der ligger de ikke tilbake for noen. Kjerrfluelarvene er glupske rovdyr, mange er parasitter, som lever på sneglene til de er oppspist. Men de er ikke bundet til en bestemt verts-snegl. Tvert imot kan de ete først en snegl, og så en helt annen, så ingen snegl kan føle seg trygg.

Hesteaktig preg

Kjerrfluene er gulbrune til rødbrune, brune og grå, ofte med vinger som er intrikat mønstret - enten mørke med lyse flekker, eller klare med mørke flekker. Noen har vinger som virker rutete, andre har vinger med lyse eller mørke striper i forkant, eller med enkelte prikker. “Ansiktet“ er ofte langt og gir dyret et litt hesteaktig preg, fasettøynene er relativt små og følehornene stikker fram som et par små spyd, med tre ledd som tydelig er lenger enn på de fleste andre fluer. Kroppen er som regel slank og avlang, så de virker ofte mindre enn de er. I virkeligheten er de største av dem omtrent på størrelse med en vanlig husflue, eller en spyflue - mens de små er ganske små, bare noen få millimeter lange.

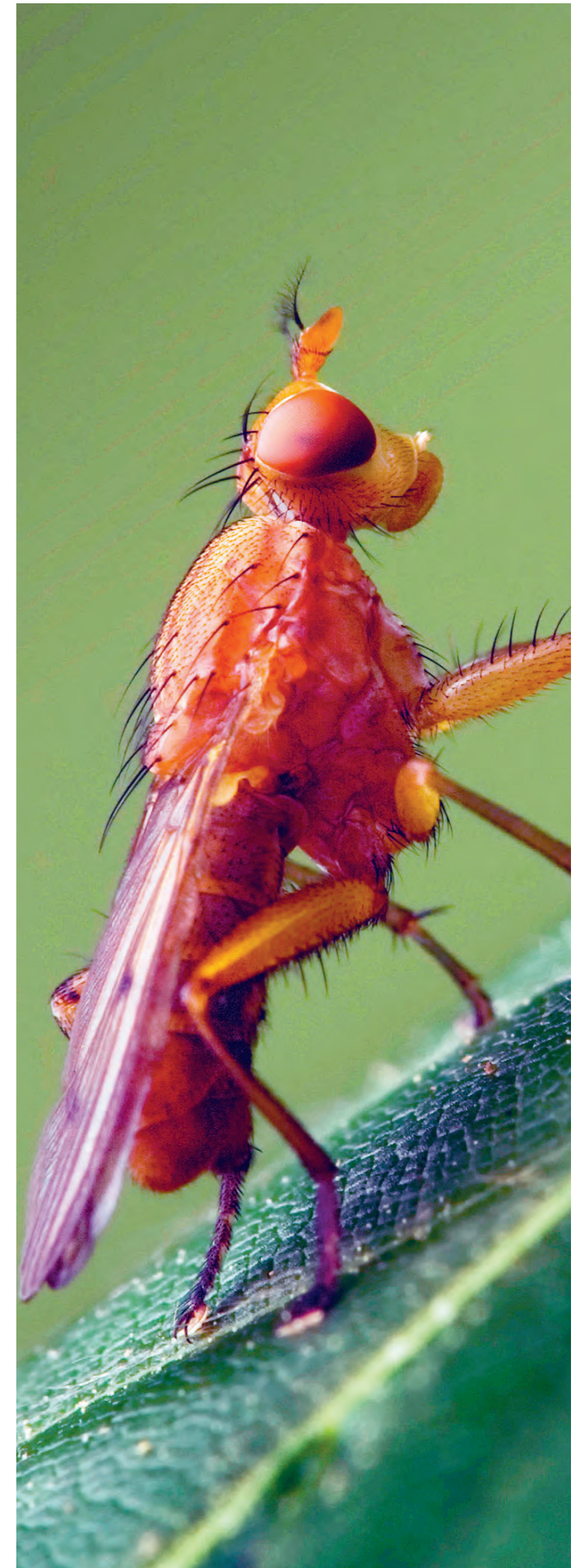
Kjerrfluene forekommer vanligvis i nærheten av vann: i myr og sump, i kjerr og langs strandbredder, langs bekker og elver, men de kan også dukke opp i skogen på tørrere steder. Hvis det er snegler et sted, så er det sannsynligvis kjerrfluer. Mange av dem har larver som lever i vann, og lever av vannsnegler. Men det finnes også dem som hele livet holder til på tørt land, og de som lever i vann, har som regel puppestadiet på det tørre.

5-8 generasjoner på en sommer!

Skjønt ikke alle spiser snegler. Noen går også etter ferskvannsmuslinger. Men tempoet er høyt: De kan ha 5-8 generasjoner på en sommer! I fangenskap la en hunn over 500 egg. Så det skulle bli 3000-4000 etterkommere på en sesong! Sannelig er det godt ikke å være snegl!

Dette tallet er naturligvis ikke riktig. For mange egg - og larver - og pupper og voksne fluer også, blir spist av forskjellige andre organismer. Fugler, veps, edderkopper og øyenstikkere tar nok sin godt tilmålte porsjon. Akkurat så mange blir antakelig spist, at bestanden holder seg.

Men får du spørsmålet om du kjenner til kjerrfluene, så må du etter dette si at jada, dem kjenner du godt til. Har du ikke sett dem? Du kan se etter nede ved Østensjøvannet.

Kjerrflue. Kroppen er som regel slank og avlang. Foto: Wikipedia commons.

En fjelltunnel leder i dag det aller meste av vannet ned til Alna ved Bryn jernbanestasjon. Åpningen i fjellet er sperret av et gitter og når hevertmekanismen er i drift høres gjerne en summing som av en motor.

NYTT AVLØP FOR ØSTENSJØVANNET

Østensjøvannets avløp var fra gammelt av Østensjøbekken.

TEKST AMUND KVEIM
FOTO LEIF-DAN BIRKEMOE

Tilbakevendende flomsituasjoner førte på 1960-tallet til at man valgte å sprengte ut en fjelltunnel som i dag leder det aller meste av vannet ned til Alna ved Bryn jernbanestasjon.

Hevertmekanisme

For å regulere vannstanden installerte man en snedig mekanisk hevertmekanisme som skulle slå inn ved en viss vannstand og deretter stanse når vannstanden hadde kommet ned på minimumsnivå. Denne funksjonen har over tid vist seg å ikke være hensiktsmessig idet stadige og til dels raske vannstandsvariasjoner

trolig har vært en medvirkende faktor til erosjon i øyer, bredde og våtmark. De siste 10-15 årene har den heller ikke fungert som forutsatt, noe som både har ført til uønsket flom og til at man ved ett tilfelle sto i fare for å tappe ut hele vannet.

Styringssystem

Nytt damanlegg med tilhørende styringssystem for vannstand er nå prosjektert og vi håper Vann- og avløpsetaten får igangsatt arbeidene allerede kommende vinter. Vi håper å kunne bringe en mer omfattende presentasjon i neste nummer av Sothøna.

FLERE SØPPELKASSER – ENDELIG!

TEKST LISE M. JOHANSEN
FOTO LEIF-DAN BIRKEMOE

Ruskengeneral Jan Hauger var i slutten av april 2013 på befaring sammen med Bymiljøetaten og Østensjøvannets Venner for å se på hvor det mangler søppelkasser rundt Østensjøvannet. Det er Oslo kommunes ansvar å sørge for at det er tilstrekkelig med kapasitet til henleggelse av avfall i det offentlige rom, uttalte Jan Hauger.

Etter denne befaringsen gikk det lang tid, men så skjedde det noe.

Hurra!!!!

Vi har endelig blitt hørt når det gjelder søppelkasser ved/rundt vannet. Etter 1 ½ års purring, står de der nå så grønne og fine. 5 nye i tillegg til de "gamle". Nå er det opp til oss alle å bruke dem, slik at det ser pent ut hos oss. Det er viktig med henblikk på fugler og ender, vår søppel går dessverre i deres mager. Det igjen gjør at mange dør.

Takk for at du holder det ryddig hos oss!

Fra venstre ruskengeneral Jan Hauger i Oslo kommune, Lise Johansen fra ØVV, Emilie Agnæss fra Bymiljøetaten og Finn Arnt Gulbrandsen fra ØVV på befaring 26. april 2013 langs turveiene ved Østensjøvannet. Tema: Behovet for nye søppelkasser.

Endelig på plass – 5 nye søppelkasser er utplassert. Her på parkeringsplassen kan Lise Johansen nå bli kvitt avfall uten å måtte gå for langt.

FLAGGERMUSNATT

Norsk Zoologisk Forenings flaggermusgruppe i samarbeid med Østensjøvannets Venner fortalte om flaggermus og demonstrerte flaggermus-detektor ved Østensjøvannet fredag 29. august. Christine Sunding fortalte om flaggermus i Norge for de 200 frammøtte. Etterpå delte man seg i tre grupper og registrerte 2 arter ved hjelp av detektor. Foto: Paul Fekjær.

Østensjøbekken renner ut i Mølledammen. Dette er det siste vi ser av den opprinnelige bekken før den fortsetter i rør til den møter Alna-elven ved Bryn jernbanestasjon. Øverst til venstre Østensjøveien. Broen i overkant av bildet er rehabilitert som del av stien i hageanlegget. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

BRYN NYE SENTER

- BLÅGRØNN KORRIDOR

Høringssvar: Blågrønn korridor med flere innslag av vannelementer

Kunngjøring om varsling av planforslag til offentlig ettersyn – Østensjøveien 79 – Bryn senter - detaljregulering med konsekvensutredning, ble lagt fram i mai med høringsfrist midt i juli, under saksnummer 200705781-75 hos Plan- og bygningsetaten. Utvidelse av Bryn senter vil få store konsekvenser for ferdsel og opplevelser i området.

AV LEIF-DAN BIRKEMOE

Østensjøvannets Venner, ga i sitt høringssvar uttrykk for at transformasjonsutviklingen i Bryn-området bør ha spesiell fokus på Østensjøbekkens trasé fra Østensjøvannet til Alna ved Bryn jernbanestasjon. Østensjøbekken er eneste naturlige avløp fra Østensjøvannet og bør komme frem som et historiefortellende element. Den opprinnelige Østensjøbekk ble i 1966 avlastet med en kulvert som møter bekken under Bryn senter. Det er derfor en sterkt redusert Østensjøbekk som renner ut i Mølledammen der den videre går i rør til Alna.

Blågrønn korridor

Østensjøbekken er en av sidebekkene til Alna og omfattes av kommunedelplan Alna Miljøpark. I bystyremøte 6. mars 2013 ble det under sak nr. 62 «Utvikling av grøntområder langs Alna Miljøpark» gjort følgende tilleggsvedtak: «...at det skal legges til rette for sammenkobling med andre nærliggende turdrag og stier utenfor kommunedelplanen der det regnes som hensiktsmessig. Denne intensjon må gjelde for hele elvedraget. Det er viktig at kobling mellom byggeområde, friområde, park og naturområde

i Alna Miljøpark sees i forhold til byens øvrige turveisystem og marka. Det skal tilrettelegges for en blågrønn korridor fra Østensjøvannet».

Østensjøveien 79 vil kun være en del av den blågrønne korridor, men det er viktig at vannelementene med turvei innarbeides i detaljreguleringen slik at området lett kan knyttes til områdene i nord og sør.

Sterkere innslag av vannelementer

Østensjøvannets Venner har i møte med Narud Stokke Wiig Arkitekter fremmet synspunkter på vann- og vannmiljø og fått forståelse for både det historiefortellende element og behovet for en gjennomgående turveitrasé. Dette er også inkludert i detaljreguleringen med konsekvensutredning. Etter Østensjøvannets Venners oppfatning bør det i planforslaget være

mulighet for enda sterkere innslag av vann. Det tenkes spesielt på overvannsbehandling, ikke minst fordrypningsbassenger som i den frostfrie del av året utgjør en stor ressurs.

Mølledammen (Østensjøveien 81) med tilførsel fra Østensjøbekken er omfattet av fredningsforslaget etter kulturminneloven som nå er til behandling (Christinedal). Som erstatning for at bekken går i rør fra damkronen har utbygger lagt en kunstig forlengelse på nordsiden av «Den gule stue» og ut i atriet mellom boligene (se side 7). I vest er det anlagt et «fossefall» med en liten dam i øvre og nedre del (Sothøna nr. 47 side 17). Disse elementene er historiefortellende og bør følges opp i Østensjøveien 79.

Hvilke vannelementer som kan komme i tillegg til det som ligger i planen må vurderes ut fra vannfaglige premisser. En utredning om slike anlegg må skje i samarbeid med Vann- og avløpsetaten som Oslo kommunes fagetat på dette område.

Vannelementene på dette kartet er Østensjøbekken som renner ut i Mølledammen, den nye vannstrengen fra damkronen og fram til en dam i atriet, en dam ved enden av blokkene, vannfallet med dam mot Harry Fetts vei. Forslaget er noen nye vannstrenger eller dammer mot den nye rundkjøringen. Utsnitt av fig. 23 i planforslaget: Illustrasjon av mulig blågrønt drag med vannelementer.

Fra venstre fugleentusiastene Ellen Askum og Anne Kari Norland. Foto: Finn Arnt Gulbrandsen.

FUGLEENTUSIASTENE

ANNE KARI NORLAND OG ELLEN ASKUM I SAMTALE MED FINN ARNT GULBRANDSEN

Vi treffer Anne Kari og Ellen som avtalt ved lekeplassen ved sydenden av vannet. De besøker naturperlen så ofte de kan. I perioder kan det være daglig. De elsker dette området som ofte gir dem nye naturopplevelser. Å utforske, følge med, stå stille, gå, lytte og se, er nøkkelen som gir dem observasjoner å berette om. Dette anbefaler de alle å gjøre for å få et mer variert utbytte av turen til vannet.

Oppdagelsesferd

«Vi er noviser når det gjelder fugler» sier Ellen. Men du verden hvor mye de har tilegnet seg både om bevingede og natur forøvrig. «Det er spennende å fotografere og bildene gir god hjelp til å dokumentere observasjonene» sier de.

«Dette fantastiske stedet midt i Oslo gir opplevelser når det gjelder insekter, pattedyr, fugler og planter. Man blir i godt humør under de daglige oppdagelsesferdene», forteller jentene.

«Vi har lært oss å se på fuglenes ulike adferdsmønstre» sier Anne Kari. «Om våren slåss mange hanner om damene og om revir. Det kan gå hardt for seg, og det er spesielt å se på. Vi håper at flest mulig får opp øynene for dette fantastiske naturområdet vi har rett utenfor døra».

Begge har reist mye, og de bekrefter at den beliggenheten som Østensjøområdet har, midt i byggesonen, er sjelden for en storby.

Havørn over hustaket

«Jeg ble interessert i fugler da jeg observerte en havørn som fløy over hustaket hjemme», forteller Ellen. «Like ved huset var det også en flaggspett som hakket i toppen av en lykestolpe dag ut og dag inn. Dermed var det gjort, jeg ble fuglekikker» sier Ellen. Anne Kari har benyttet Østensjøvannet som turområde i mange år. Interessen for fuglekikking og fotografering startet først i fjor.

Etter hvert som kunnskapen om fuglelivet har økt, har begge to gått mer i detaljer for å komme videre. De har lært at fuglene skifter fjærdrakt, og da endrer de utseende. Dette kalles myting. Det kan være vanskelig å bestemme artene i myteperioden. Er de usikre, kikker Anne Kari og Ellen i fuglebøker og spør andre fuglekikkere som gir svar. «Deretter kan vi formidle denne kunnskapen videre til andre når vi blir spurt» forteller jentene. De er takknemlige for generositeten blant ornitologene.

100 arter

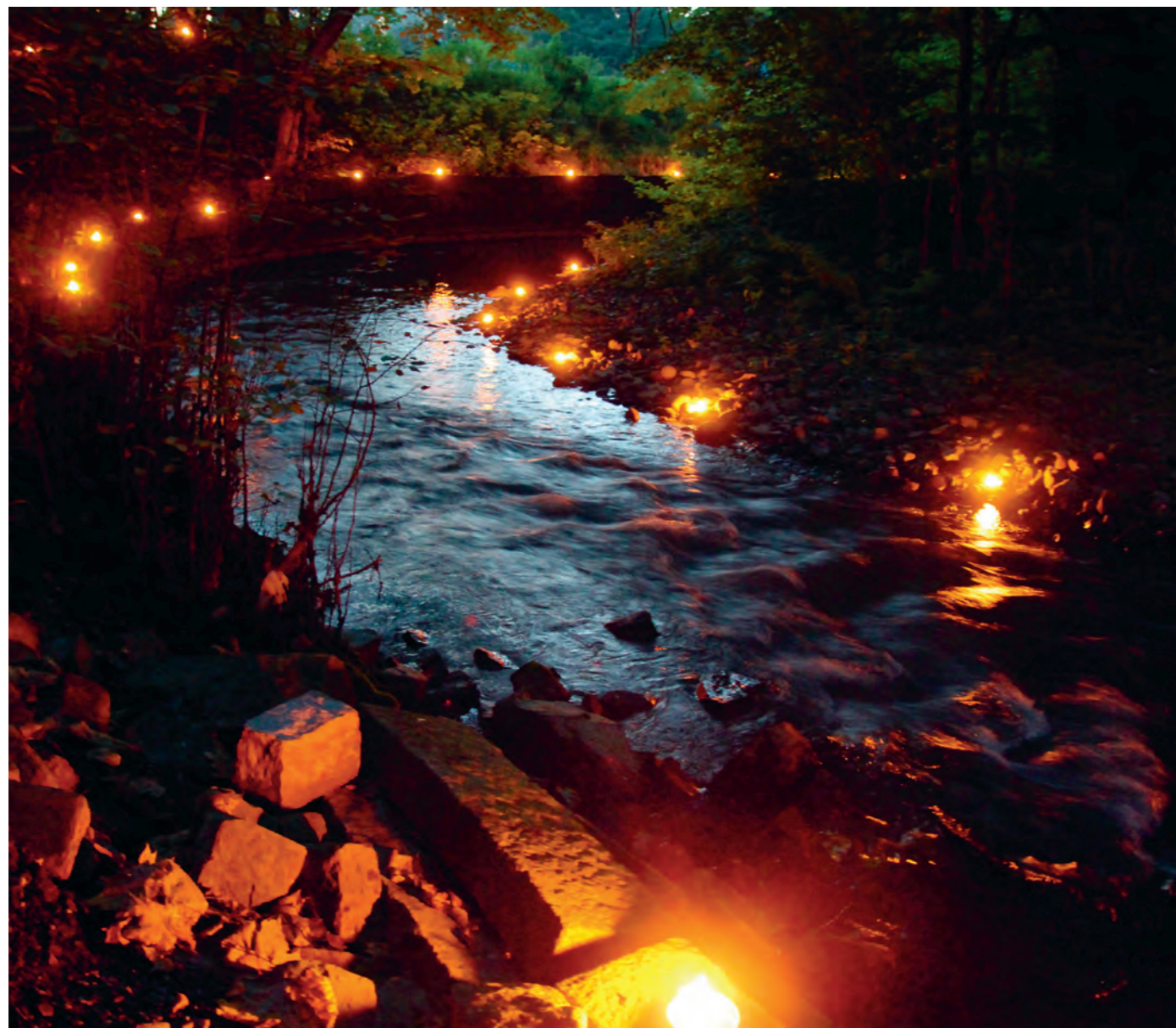
Ellen har sett over 100 arter i området rundt vannet bare i år. Dagen før intervjuet fant sted, hadde Anne Kari og Ellen observert hele 9 andearter ved vannet. Eksempelvis observerte de den sjeldne knekkanda i vår. Den gang var det Anne Kari som først gjorde oppdagelsen. Håkan Billing, leder i Oslo og Akershus avdelingen i Norsk Ornitologisk Forening, kom like etterpå og fortalte velvillig om arten. Anne Kari og Ellen observerte også en gravand i fjor. Selv om den er en vanlig kystfugl, er den en sjelden gjest ved Østensjøvannet. Etter hvert kom sangerne, og mange av dem ble observert og fotografert. Nå har de blitt litt mere erfarne på å fotografere til dels sjeldne arter og legge dem ut på NOF OA's (1) hjemmeside. Det har ført til at Ellen var fuglefotografen i et av de siste nummere av NOF OA's medlemsblad. Anne Kari observerte hele 4 brushaner den 4. juli i år. Det er det høyeste antall av arten som er sett ved Østensjøvannet siden 1982. Samme dag så Ellen to kattugleunger i Tallbergskogen.

Godt blikk

Anne Kari og Ellen er årvåkne og snapper stadig opp ny kunnskap på sine mange turer rundt vannet. De har etter hvert utviklet et godt blikk, hvilket har medført at flere sjeldne arter har blitt observert. Kanskje passerer disse artene hvert år uten at de har blitt observert, funderer intervjueren. I tillegg til de nevnte artene har de sett stjertand, taffeland, skjeand, lerkfalk, tyrkerdue, varsler og tornskate med flere. Muligens ville noen av disse artene ikke blitt registrert uten Anne Kari og Ellen. Heldigvis er de de nøye med å legge ut spesielle registreringer på observasjonssidene. De følger selv nøye med på disse sidene.

Vi takker Anne Kari og Ellen for alle de morsomme og spennende observasjonene de har gjort og håper de fortsetter å gå turer ved Østensjøvannet.

(1) NOF OA = Norsk Ornitologisk Forening, avd. Oslo og Akershus.

Alna gjennom Svartdalen.

ALNA I FAKKELLYS

TEKST OG FOTO LEIF-DAN BIRKEMOE

Standen til Østensjøvannets Venner ved Bryn jernbanestasjon hadde storbesøk av folk på vandring langs Alna torsdag 18. september. Randi Osen, Lise Johansen og Sigrun Antonsen betjente standen. Østensjøbekken som eneste utløp fra Østensjøvannet var opplyst med fakler der den møter Alnaelven rett bak standen. Elven nedstrøms var lyssatt med fakler langs turstien mot Kverner. Stasjoner med korsang, pinnebrødsteking, hornorkester og gratis servering var blant aktivitetene på veien. Også oppstrøms Bryn jernbanestasjon var det underholdningsstasjoner langt opp mot Alnas skognære områder.

Randi Osen (fra venstre), Lise Johansen og Sigrun Antonsen betjente ØVV-standen.

FYLKESMANNEN PÅ BEFARING VED ØSTENSJØVANNET

AV AMUND KVEIM

Fredag 20. juni var representanter for Fylkesmannens miljøvernnavdeling på befaring ved vannet sammen med Østensjøvannets Venner og Bymiljøetaten. Her ble det gitt en orientering om aktuelle saker som f.eks. omlegging av turveien ved Abildsøfeltet. Som kjent skal turveien flyttes til innsiden av trekkken for å gjenskape tapt våtmark og hindre ytterligere erosjon på bredden.

Befaring med representanter fra Fylkesmannens miljøvernnavdeling og Bymiljøetaten i Oslo kommune. Fra venstre Lise M. Johansen fra Østensjøvannets Venner, Pernille Botzet fra Fylkesmannen, Lene M. Svenningsen fra Bymiljøetaten, Ellen Lien og Jon Markussen fra Fylkesmannen og Finn Arnt Gulbrandsen fra Østensjøvannets Venner. Foto: Amund Kveim

Videre så man på resultatet av Østensjøvannets Venners arbeidsgruppes vegetasjonsrydding på øyene på vestsiden. Arbeidet er utført på oppdrag fra Fylkesmannen. Her registrerte man at hettemåkene igjen har etablert seg med hekking. Fylkesmannen ga uttrykk for stor tilfredshet med det som er utrettet.

TIL KAMP MOT HØYMOLEN!

Halvparten av elevene fra klassene 6a og 6b på Østensjø skole stilte opp til klipping av den visne planten høymole på Bekkasinmyra 21. oktober. Resten av elevene klippet 28. oktober. Kalvene som beitet på myra i sommer ville ikke ha høymolen. Den utviklet

seg derfor til store, brune og høye planter. Neste års beitesesong må begynne uten de gamle plantene. Østensjø skole har adoptert dette feltet ved Østensjøvannet. Takk til alle som deltok! Foto: Leif-Dan Birkemoe (21.10.14) og Lise Johansen (28.10.14).

Rolige sommerdager for sauene på Bakkehavn.

SAUER OG KALVER PÅ BEITEFERIE RAPPORT FRA SOMMEREN 2014

Tradisjonen med beiting på Bakkehavn og Bekkasinmyra fortsetter. For Bakkehavn var det 7. året med beiting. Det har vært en fin sommer og både lam og kalver har trivdes og vokst.

TEKST TORE NESBAKKEN
FOTO LEIF-DAN BIRKEMOE

Norsk hvit sau

27. mai ankom Lise Hartvigsen med 5 voksne søyer og 10 lam av rasen norsk hvit sau til Bakkehavn-beitet. Godt hjulpet av gjeterhundene Bløff og Ben kom sauene raskt inn på beitet hvor de straks gikk løs på et overflod av friskt, grønt gress. Et av de sorte lammene ble senere sykt, slik at det gjennom sommeren har vært 9 lam på beitet. Som i fjor var det meget fredelige og rolige dyr som besøkte oss og det har ikke vært dramatik av noe slag gjennom sommeren. Dyrene ble hentet tilbake av Lise på selve Østensjødagen, søndag 7. september. I den anledning demonstrerte Lise bruk av gjeterhund for et stort publikum av barn og voksne. På Lises kommando samlet hundene sammen

sauene og drev dem dit Lise ga beskjed om. En imponerende oppvisning som trolig de færreste hadde vært med på før.

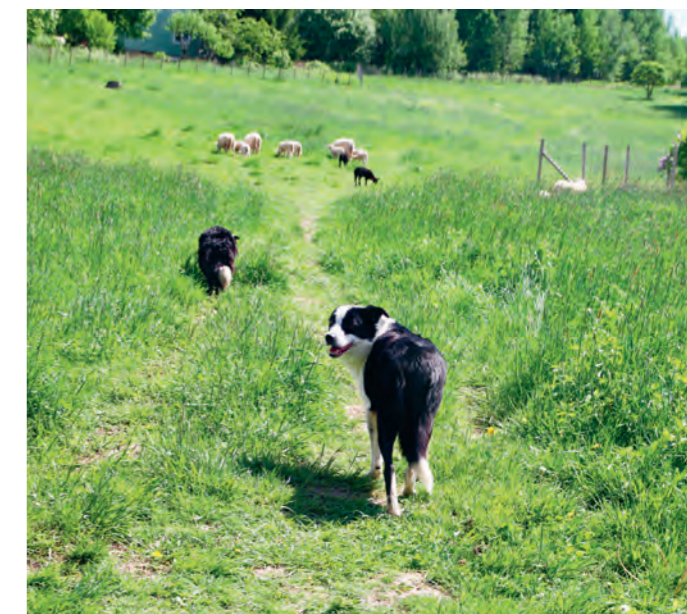
Beitet på Bakkehavn er generelt meget bra, og med gress i overflod i forhold til den beiting som skjer. Enkelte områder er imidlertid preget av store gressstuer som sauene ikke beiter ned. For neste sesong håper vi derfor å få kjørt over disse områdene med en såkalt beitepusser som fjerner slike tuer.

Skotsk høylandsfe

For Bekkasinmyra var dette fjerde året med beiting. Forut for årets beitesesong hadde dugnadsgjengen fjernet fjorårsskudd av

Tilgangen på friskt grønt gress var på slutten av beitesesongen fortsatt bra helt nede ved vannkanten.

Gjeterhundene Bløff og Ben har gjort en god jobb med å drive suene ut på beitet.

Brød er et egnet lokkemiddel for å få kalvene samlet. Johan Persbråten har sørget for rikelig med brød.

Det er ikke like enkelt å få kalvene til å bevege seg inn i dyrehengeren.

selje fra beitet og elever fra Østensjø skole hadde fjernet mjødukt og andre planter. Dessverre ankom kalvene – 2 kviger av rasen skotsk høylandsfe – ganske sent i år. Først 19. juni var dyrene på plass og seljeskudd og høymole hadde da vokst seg høye, samtidig som gresset hadde kommet veldig langt. De to kalvene har derfor gjennom sommeren levd en ganske skjult tilværelse i den høye vegetasjonen, og tilgangen på friskt gress kunne vært bedre.

Også i år klarte en av kalvene å komme seg gjennom gjerdet. Den forflyttet seg imidlertid ikke langt og etter at Johan Ellingsen fra Beitepatroljen og Finn Gulbrandsen fikk loset den tilbake innenfor gjerdet, har det ikke vært nye rømningsforsøk. 23. september var

Johan Persbråten tilbake sammen med gjeterhunden Villa og hentet kalvene tilbake. Til tross for at beitet på grunn av den sene oppstarten ikke har vært i optimal forfatning, vurderte eieren kalvene til å være i god form og at de har hatt en bra sommer på Bekkasinmyra.

Alt i alt nok en positiv sesong både på Bakkehavn og Bekkasinmyra. Ved å kjøre beitepusseren på Bakkehavn og ved ytterligere rydding på Bekkasinmyra, satser vi på å legge forholdene enda bedre til rette for sesongen 2015.

LIVING IN A BOX

- FLAGGERMUS- OG FUGLEKASSER VED ØSTENSJØVANNET.

Flaggermuskasser sjekkes ved turveien sør for Manglerud. Anke Kirkeby (fra venstre), Lisbeth Bjørnstad og Camilla Brunsæl.

Ved Østensjøvannet henger rundt 60 flaggermus- og fuglekasser. Hvorfor er disse hengt opp og er de tatt i bruk?

TEKST OG FOTO JEROEN VAN DER KOOIJ, NORSK ZOOLOGISK FORENINGS FLAGGERMUSGRUPPE

Trehuler

Mange flaggermusarter har dagtilhold i trehuler. Det kan være gamle hakkespettreir eller hulrom/spalter som oppstår på grunn av lynnedslag eller kvistavbrekk. Hulrommene kan brukes til yngling, gutteklubb, haremdannelse eller kun til overdaging. Ynglekolonier bruker som regel et helt sett av tilholdssteder. Medlemmene fordeler seg da gjerne ujevnt over de ulike gjemmestedene: den ene dagen kan det være 50 dyr i ett tre og fem i et annet, den andre dagen er alle sammen samlet i ett tre, mens noen dager senere er dyrene fordelt over fem ulike trær. Trolig unngår flaggermusene parasitter og rovdyr på denne måten. I tillegg kan ulike varmereguleringsbehov ligge til grunn for valg av tilholdssted.

Ulike hulrom

Derfor trenger flaggermus som bruker trær et helt spekter av ulike hulrom. Hulrommene øker gjerne i antall når et tre/en skog blir eldre. Hogst av gamle og syke trær samt ensartet skogdrift minsker antall tilholdssteder. Flaggermuskasser kan være et midlertidig alternativ til trehuler i en (ennå) ung og ensartet skog. De vil imidlertid aldri kunne erstatte en variert skog med dødved og gamle trær som dessuten gir et hav av andre organismer et sted å bo og leve i.

Kassene ved Østensjøvannet er hengt opp for å gi flaggermusene flere tilholdssteder. Men de er også hengt opp av en annen og ikke ubetydelig grunn: ved å henge opp flaggermuskasser kan vi finne ut mer om dyrenes forekomst, (trekk)atferd og krav til tilholdssteder. Dyrene er nemlig mye lettere å studere når de bor i kasser enn nå de bor i en sprekk 12 m over bakken.

Nytt fenomen

Å henge opp kasser for flaggermus er et relativt nytt fenomen i Norge. Det begynte smått rundt årtusenskiftet, men ble først gjennomført i større skala fra 2009, da miljøvernmyndighetene tildelte midler til innkjøp av en større mengde kasser. I tillegg har innslag i media om myggbekjempelse ved hjelp av flaggermus bidratt til økt salg og hjemmesnekring. Jeg vil tro at det per dags dato henger i underkant av 1000 flaggermuskasser rundt omkring i Norges land. Kasseprosjektene har økt vår viten om hva som må til for at kassene blir akseptert i Norge og vi har lært mye om forekomst av og atferd til ulike arter flaggermus.

”Trebetong”

De første kassene som ble hengt opp ved Østensjøvannet var trekasser. Et titalls kasser ble i 2001 hengt opp i sørvest-enden og på vestsiden av vannet. Disse var ingen suksess. De trakk til

seg vann, sprakk opp, ble ødelagt av hakkespetter og falt ned fra trærne. Kassene ble ikke brukt. Trolig fikk de for lite sol og var for bortgjemt i vegetasjonen. I årene 2010-2012 fikk vi kjøpt inn og hengt opp rundt 40 kasser av såkalt ”trebetong”. Blandingen av sagflis og betong gjør kassene robuste, gir et godt inn klima og en god varmekapasitet. Flaggermus liker ikke å bruke mye energi på å opprettholde en konstant kroppstemperatur. De oppsøker derfor tilholdssteder som tiltrekker seg varme og tar godt vare på den. Kassene er videre svartmalte for å tiltrekke mest mulig varme. De er festet med aluminiumspiker til treet. Disse skader ikke treet og utgjør ikke noe problem for motorsag.

Vi valgte denne gangen to steder på vestsiden av vannet: stien sør for Manglerud videregående skole og toppen av Tallberget. I 2012 utvidet vi tilbudet med 20 fuglekasser. Disse har en rødlig farge og har inngangen i øvre halvdel av kassen. Til sammen henger det nå syv ulike typer flaggermuskasser og to ulike typer fuglekasser ved Østensjøvannet.

Haremdannelse

Allerede i det første året (2010) var en kasse tatt i bruk av flaggermus, i 2011 og 2012 fant vi imidlertid ingen sportegn, mens i 2013 ble ti kasser brukt av flaggermus. I 2014 konstaterte vi bruk i kun tre kasser. De fleste kassene blir trolig brukt av dvergflaggermus (små lortpølser), men vi tror at en eller annen brunlangøre også er en bruker (større, lysere lort). Hittil har vi ikke tatt noen flaggermus på fersken i kassene. Trolig har sjekketidspunktet en god del å si for resultat av kassesjekk. Det ser ut som om dvergflaggermusene foreløpig bruker kassene som haremplass. Slikt ser vi også i andre kassefelt. Haremdannelse for denne arten skjer i vårt område hovedsakelig fra midten av august til begynnelsen av september. Følgelig vil en kassesjekk i begynnelsen av august gi dårligere resultat enn en kassesjekk i begynnelsen av september (når lorten fra en hel sesong har samlet seg opp).

Manøvrerbare arter

Fra kassefelt på kontinentet vet vi at det ofte tar litt tid før kassene blir akseptert. Flaggermusene må oppdage dem og ”skjønne” konseptet. Videre vil lett manøvrerbare arter som dvergflaggermus og brunlangører oppdage kassene først. Arter som ikke er så flinke til å fly i et trangt luftrom (som storflaggermus) blir ofte først oppmerksom på nye tilholdssteder ved at andre arter svermer foran åpningen. Noen ganger kan det ta tid –ti år eller mer – før et fullt artsspekter av flaggermus bruker kassene.

Dette trikset lærte vi i Tyskland

At hulrom i trær er en mangelvare ved Østensjøvannet har vi fått erfare. Fugler, veps, stankelbein, edderkopper og snegler tok omgående flaggermuskassene i bruk. Det var også grunnen til at vi i 2012 supplerte feltene med fuglekasser. Fuglene foretrekker nemlig da fuglekassene og forsvarer nærområdet mot andre fugler. Når flaggermuskassene henger innenfor dette nærområdet vil de være i fred for andre fugler. Dette trikset lærte vi i Tyskland og det ser ut til å fungere godt. Fuglekassene blir for øvrig stort sett brukt av blåmeis, kjøttmeis og svart-hvit fluesnapper.

Soleksponering

At heldags solinnstråling er viktig for flaggermus har vi også fått erfare. Kassene langs stien, som bare får morgensol og noe middagssol blir frem til i dag ikke brukt, mens kassene som kun henger 60 m unna på Tallberget med heldagssol blir brukt i stor grad. I år kunne vi veldig tydelig se at soleksponering trolig også påvirket fuglene. Langs stien fant vi reir med døde egg og døde unger, mens samtlige fugler på Tallberget hadde hatt vellykket klekking og utflyvning. Tilsvarende så vi i andre kassefelt på Østlandet.

Storflaggermus

Vår store kassedrøm er å finne en storflaggermus i en av kassene. Denne arten kjenner vi godt fra lydregistreringene, men aldri har noen funnet et tilholdssted i Øst-Norge. Men om den blir oppfylt vil tiden vise. Vi regner uansett med at kassebruken vil øke og at vi med tiden får treffe noen av deres beboere. Vi gleder oss allerede til neste kassesjekk!

Brunlangøre i en kasse. Denne håper vi snart å kunne se ved neste kassesjekk.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus og Fylkesmannen i Vestfold har støttet prosjektet finansielt. Oslo kommune ved Bymiljøetaten har gitt tillatelse til å henge opp kassene. Keith Redford og Anke Kirkeby, samt en rekke andre frivillige har hjulpet til med opphenging og kassesjekk.

Ulsrubekken er demmet opp i Almedalen rett nedenfor Østensjøveien, nord for Østensjø gård. Her var forurensningen tydelig.

UTSLIPP I ULSRUDBEKKEN

TEKST AMUND KVEIM
BILDE LEIF-DAN BIRKEMOE

Onsdag 10. september om ettermiddagen ble det oppdaget at Ulsrubekken var gråhvit ved Østensjøveien. Bekken, som er en av de tre viktigste tilførselsbakkene til Østensjøvannet, kommer fra Oppsalområdet og ligger i det alt vesentligste i rør helt ned til Østensjøveien ved Ulsrudveien/Oppsalveien.

Vann- og avløpsetaten opplyste at de har lett etter kilden, og gjetter på at noen har tømt vannopløselig maling eller skylt malingsutstyr og sluppet vannet i en overvannskum. Forurensningen avtok relativt raskt, men det lå fremdeles en film på vannet i dammen i Almedalen torsdag formiddag.

Dette er dessverre noe som skjer jevnlig i Oslo og mange er nok ikke oppmerksom på at det som tømmes i kummer havner i bekkene. I dette tilfellet ledet bekken til Østensjøvannet som er naturreservat. Vi oppfordrer på det sterkeste alle å levere malingrester o.l. til miljøstasjonene som vi har flere av i vår bydel, bl.a. på Statoil Bøler, Statoil Abildsø og Statoil Østensjø i Haakon Tveters vei.

Ser du uregelmessigheter i form av forurensning og utslipp i Østensjøvannet og bekkene våre, ber vi deg kontakte Vann- og avløpsetaten som har døgnvakt på telefon 23 43 79 00. Tips gjerne også Østensjøvannets Venner.

FUGLENES DAG – IKKE SENK NESA!

TEKST OG FOTO LEIF-DAN BIRKEMOE

«Bydelsdagen» 25. mai falt i år sammen med «Fuglenes dag» ved Østensjøvannet, et samarbeid mellom Østensjøvannets Venner og Norsk Ornitologisk Forening, Oslo og Akershus. Et bredt aktivitetsprogram som omfattet foredrag om fuglesang, fuglefotografering, fugletegning, fuglekikking og ikke minst populære fugleturer langs Østensjøvannet.

Regn og strømbrydd skapte vanskeligheter med å komme i gang, uten at det la synlig demper på entusiasmen for å høre og oppleve noe nytt om fugl.

En av foredragsholderne var Bjørn Olav Tveit, medforfatter til boka *Kikk og Bruk – hvordan se på fugler*. Forfatteren la stor vekt på praktiske tiltak enten det er bekledning eller oppførsel, slik det innledes med i boka: Korrekt oppførsel og antrekk er viktig i selskapslivet, men du kan også trenge veiledning når du skal ut å se på fugler! Enten du er fersk som et nylagt egg, eller du allerede er en flyvedyktig fugleentusiast, vil du ved å følge tipsene og rådene i denne boka løfte fuglegleden din til nye høyder.

Leder i Norsk Ornitologisk Forening, avd. Oslo og Akershus, Håkan Billing, ledet fugleturene ved Østensjøvannet.

Bjørn Olav Tveit, også medforfatter til boka *Kikk og Bruk – hvordan se på fugler* var også foredragsholder på «Fuglenes dag».

Ikke senk nesa under horisontalplanet

Det manglet ikke på gode råd. Bjørn Olav Tveit ga tilhørerne tips som kan være nyttige å ha med på vandringen langs Østensjøvannet. Ikke senk nesa under horisontalplanet, var en av hans første oppfordringer. Hvor mange ganger har du ikke gått glipp av en observasjon ved ikke å følge dette rådet! Du oppdager også fuglene ved å lytte. Mobbelydene til hettemåka er lett gjenkjennelige. Vær oppmerksom og bruk kikkert, understreket Tveit flere ganger. Løft kikkerten kontinuerlig, vær kjapp! Legg penger i kikkerten, kjøp gjerne en brukt, mente han. Og har du råd kan du gjerne anskaffe teleskop, da ser du enda flere detaljer. Kobler du smarttelefonen til teleskopet er du kommet enda et skritt nærmere fuglene. Bruk gjerne smarttelefonen til å spille av løvmeisens fuglesang, da kommer den til deg.

Vær og vind har mye å si for observasjoner. Varme vinder, pålandsvind eller fralandsvind påvirker fuglenes flukt. Noter og dokumenter det du ser. Jeg jobber litt som man gjør i «Diamantspillet», ropet Bjørn Olav Tveit. Jobb systematisk gjennom terrenget. Grav opp skatten! Heldigvis hadde forfatteren også et råd om å se begrensningen: Ikke driv på for lenge! Men råd nummer 1 må vi alle være enige i: Kom deg ut!

Nyttig fuglebok:

Kikk og bruk – hvordan se på fugler av Bjørn Ove Høyland og Bjørn Olav Tveit, Ørn Forlag, 2014. Bokas nettsted: www.kikkogbruk.no

Elever fra tredje klasse ved Rustad skole på jakt etter bunndyr hentet fra Østensjøvannet.

LÆRER OM BUNNDYR

Oslo våtmarkssenter, avdeling Østensjøvannet våtmarkssenter, kjørte 8. oktober i gang et undervisningsopplegg for Osloskolene om bunndyr i Østensjøvannet.

TEKST OG FOTO RANDI OSEN

Tredje klasse ved Rustad skole stilte sporty opp som testgruppe. Til tross for utsikter til mye nedbør var det en positiv gjeng som ankom vannet, og de viste stor interesse og iver i møte med de mange merkelige «vannskapningene».

Elevene får gjennom ulike aktiviteter kunnskap om våtmarksområdet og dyr som til vanlig er utenfor synsfeltet. Insekter, edderkopper, snegler og muslinger fanges inn fra vannmassene og bunnen, og overføres til vannfylte kar. Her får elevene gå på skattejakt med siler for så å studere dyrene på nært hold i glass. I tillegg skal de bl.a. gjennom en fartsfylt konkurranse

svare på spørsmål om det de har lært ved Østensjøvannet og fra filmsnutter de har sett før ankomst.

Det er Toril Hasle (ny naturveileder ved våtmarkssenteret), Oda Fosse og Randi Osen (fra Multiconsult) som har utviklet opplegget og står for undervisningen. Finansieringen er fra Oslo kommune gjennom en partnerskapsavtale med senteret, med bidrag fra Multiconsult AS. Utover høsten og vinteren er det også planlagt opplegg om «vinternatur».

Bunndyrfaunaen i Østensjøvannet er målt til 40 000 dyr pr. m²!

Libellenymfe av slekten Aeshna fra Østensjøvannet var blant utvalget.

Undervisningsoppleggets aktører:

**Østensjøvannet våtmarkssenter
- våtmarkssperlen i hovedstaden**

Østensjøvannets Venner

Multiconsult

ABILDSØ 1900 – 1945

AV LEIF-DAN BIRKEMOE

Årboka til Søndre Aker Historielag, Sør i Aker 2014, er forfattet av Reidar Ø. Brevik, lærer på Abildsø skole i 35 år. Bokas tittel er «Abildsø 1900 – 1945. Innfødte og innflyttere».

Boka gir et riss av livet på Abildsø for 100 år siden og skildrer hvordan lokalsamfunnet utvikler seg fra en bondebygd i Aker til et blomstrende forstadsmiljø med hytter og småhus frem til dagens villastrøk. Bit for bit blir de gamle gårdsbrukene stykket opp og solgt til innflyttere. Med utbyggingen følger krav om bedre veier og busstransport, vann og elektrisk lys. Boka er resultatet av innsamling av stoff og bilder gjennom 40 år og baserer seg i stor grad på intervjuer med gamle abildsøbeboere.

Boka er rikt illustrert med kart og bilder fra et område som omfatter Østensjøvannet, Miljøparken og tilgrensende områder. Boka kan bestilles på Søndre Aker Historielags hjemmeside: www.sondreaker.no.

Som en introduksjon til boklanseringen på Abildsø skole mandag 8. september arrangerte historielaget en vandring fra Abildsø gård til Abildsø skole med forskjellige stopp under veis. Forfatter Reidar Ø. Brevik var turlleder.

Søndre Aker Historielag innledet boklanseringen med en vandring fra Abildsø gård til Abildsø skole. Reidar Ø. Brevik var turlleder. Her orienterer han ved Folkets Hus.

RUSTAND, NY ART FOR VANNET I 2014

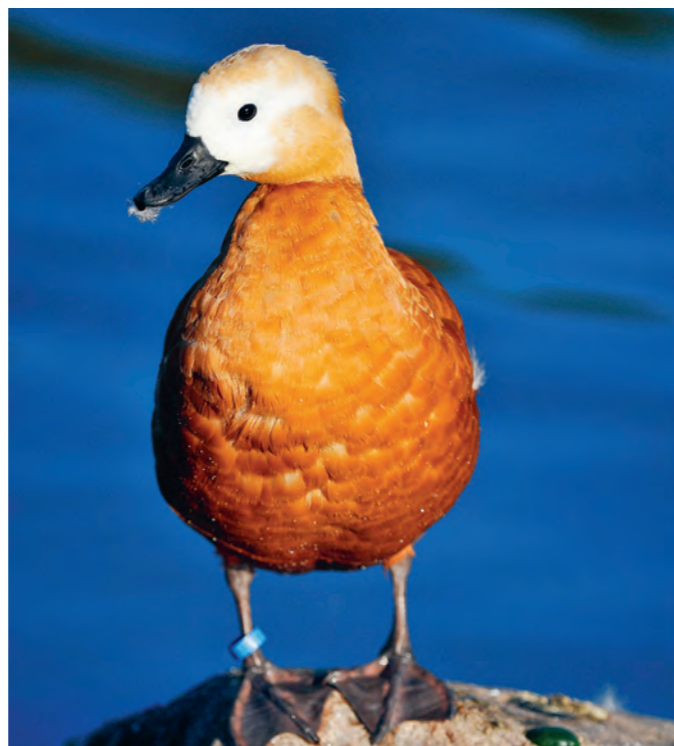
TEKST AUDUN BREKKE SKRINDO
FOTO PAUL FEKJÆR

Rømt tamfugl

23. april guidet jeg mine kollegaer i SABIMA rundt Østensjøvannet for å vise biomangfoldet i området. Da vi var halvferdig med turen og kom til Bølerbakkens utløp så vi til vår overraskelse en tillitsfull rustand som satt helt oppe på land, selv om vi kom gående på stien helt inntil der hun satt. Den blå ringen på den ene foten viste oss tydelig at dette var en rømt tamfugl, uten standard ring som blir benyttet på villfugler.

Fra Rakkestad

Rustand er en relativt stor and, i slekt med gravand, som er vanlig langs norskekysten. Med en kroppslengde på oppimot 70 cm er det en stor fugl og vingespennet er på 135 cm. Nesten hele fuglen er rustbrun, og det lysebrune hodet og halsen gjør arten lett gjenkjennbar. Vingene har stort, hvitt felt og svarte spisser. Navnet tartargås har vært brukt fordi den ruger i det sørøstlige Russland og østover til Sentral-Asia. I dag har arten spredt tilhold

Rustand ved Østensjøvannet 13. september 2014.

i Middelhavs-området. Når enkeltindivider sees rundt om i Norge, er det som regel rømte fugler fra fangenskap. Individet som ble oppdaget på Østensjøvannet viste seg å være en rømt hunn fra Rakkestad.

Da rustanda først kom på besøk viste det seg at den ble meget stabil. Individet er sett jevnlig gjennom hele sommeren og når denne artikkelen skrives kan den fortsatt sees. Det vil bli spennende å se hvor lenge utover senhøsten den kommer til å oppholde seg ved vannet.

Grafisk & Gaver AS

Profilering - Gaver - Tekstil
Trykksaker - Skilt - Stempler

Ryensvingen 11, 0680 Oslo
22 28 43 00 - grafisk-gaver.no

Sothøna

Østensjøvannets Venner takker våre annonsører som gjør det mulig å utgi Sothøna.

<p>Shell / 7-Eleven Ryen</p> <p>Enebakkvn. 135, 0680 Oslo Tlf: 22 19 17 26 NY VASKEMASKIN</p>	<p>BERGERSEN Flis</p> <p><small>BERGERSEN FLIS</small></p> <p><small>Butikk/utstilling Åpningstider: Man-Fre 09-18, Tor 9-19 og Lør 10-15 Enebakkveien 123, Pb.218 Manglerud, 0612 Oslo. Tlf: 23 30 49 00, Fax: 23 30 49 01</small></p>	
<p>LAMBERTSETER UR & OPTIKK</p> <p>Synsundersøkelse Briller • Kontaktlinser Tlf.: 22 28 02 41</p>	<p>MORINGERS CATERING</p> <p>Selskapsmat Tlf. 22 67 64 90</p>	
	<p>MATHUSET Jacobs PÅ HOLTET</p> <p>TLE 22 28 58 58 FAX 22 28 58 68</p> <p><small>ØSTREBROVÅN 146, 1378 OSLO</small></p>	
<p>HÅNDVERKSBYGG AS</p> <p>Tømrermester og Entreprenørforretning Byggemelding/Prosjektering</p> <p>MESTERHUS</p> <p>Høyenhallvn 2, 0667 Oslo Tlf.: 23 12 71 70 www.handverksbygg.no</p> <p style="text-align: right;">NYBYGG - TILBYGG REHABILITERING</p> 		

ØSTENSJØVANNETS VENNER TAKKER VÅRE ANNONSØRER SOM GJØR DET MULIG Å UTGI SOTHØNA

ØSTENSJØVANNETS VENNER TAKKER VÅRE ANNONSØRER SOM GJØR DET MULIG Å UTGI SOTHØNA

Nytt bad!

22 76 15 70

Din lokale fagbedrift med lang erfaring.

Hos oss finner du kvalitetsbad!

Ring oss for tilbud, gode råd og veiledning.

Comfort Bryn AS
ROGER HAGEN
 Østensjøveien 60, Oslo

OPPSAL SAMFUNNSHUS SELSKAPS - OG MØTELOKALER

I bydelens hjerte

Vetlandsvn. 99/101 - 0685 Oslo
Tif. 23 12 65 40

Lyse og trivelige selskaps- møte- og konferanselokaler til leie på dag og kveld. Vi har lokalalternativer som kan dekke fra 10 til 150 personer.
www.oppsalsamfunnshus.no

<p>BERGERSEN vann og varme</p> <p>Ryenstubben 7, 0679 Oslo Tlf. 22 76 70 20 Fax.: 22 76 70 01 E-post: bjorn.bergersen@bergersenvv.no</p>	<p>DROGSETH Blikkenslageri AS</p> <p>Verkseier Furulundsvei 22 Tlf.: 22 32 32 50 www.drogseth.no</p>	<p>Life HELSEBODEN</p> <p>Oppsal Senter, Tlf. 22 27 87 40</p> <p>Lambertseter Senter Tlf. 22 74 77 12</p>
<p>KNUT FURULUND A/S</p> <p>Lambertseter - Cecilie Thoresensvei 5 c, 1153 Oslo Stort utvalg i glassmestertjenester og innramming Tlf.: 22 28 04 90 E-post: post@furulund.no - www.furulund.no</p>	<p>OBOS</p> <p>Som medlem har du alle fordelene Tlf.: 22 86 55 00</p>	
<p>BØLER BRILLESENTER & UR A/S</p> <p>Ta en optisk synsprøve for briller og kontaktlinser Bøler Brillesenter & Ur A/S Bøler senter, tlf. 22 26 22 68</p>	<p>Ingus biloppretting & lakkering as Bilskadesenteret på Ryen</p> <p>Ryensvingen 2-4 ing A, 0680 Oslo Tlf 23 06 05 00 • Fax. 23 06 05 01</p>	
<p>GLASS EKSPERTEN</p> <p>HENTER OG BRINGER</p> <p>BØLER SENTER Bølerlia 2 Tlf 2226525</p>	<p>MENY MANGLERUD</p> <p>MANGLERUD SENTER</p> <p>Åpningstider: Man. fre. kl. 8-20 Lørdag kl. 9-18</p>	<p>Multiconsult</p>

GRASROT ANDELEN

Gjennom Norsk Tipping kan du være med og støtte Østensjøvannets Venner - uten at det koster deg et øre!

Er du registrert spiller hos Norsk Tipping kan du be om at Østensjøvannets Venner mottar 5% av alle beløp du spiller for. Be din kommisjonær hjelpe deg neste gang du spiller

Du kan også gå inn på våre hjemmesider (www.ostensjovannet.no) og skrive ut strekkoden til høyre. Den leverer du din kommisjonær (stedet du spiller) som ordner resten for deg. Dersom du allerede har registrert en annen mottaker av Grasrotandelen, er det fortsatt mulig å endre dette slik at Østensjøvannets Venner i fremtiden blir mottaker.

I samarbeid med Frivillighet Norge og Idrettsforbundet

NORSK TIPPING

ØSTENSJØVANNETS VENNER

Organisasjonsnummer: 983034446

32774983034446

Hjellnes Consult as
 - din tverrfaglige partner

Hjellnes Consult as har prosjektert gangbrua ved parkeringsplassen ved Østensjøvannet

Plogveien 1, 0679 Oslo
 Tlf: 22 57 48 00
 E-post: post@hjellnesconsult.no
www.hjellnesconsult.no

B

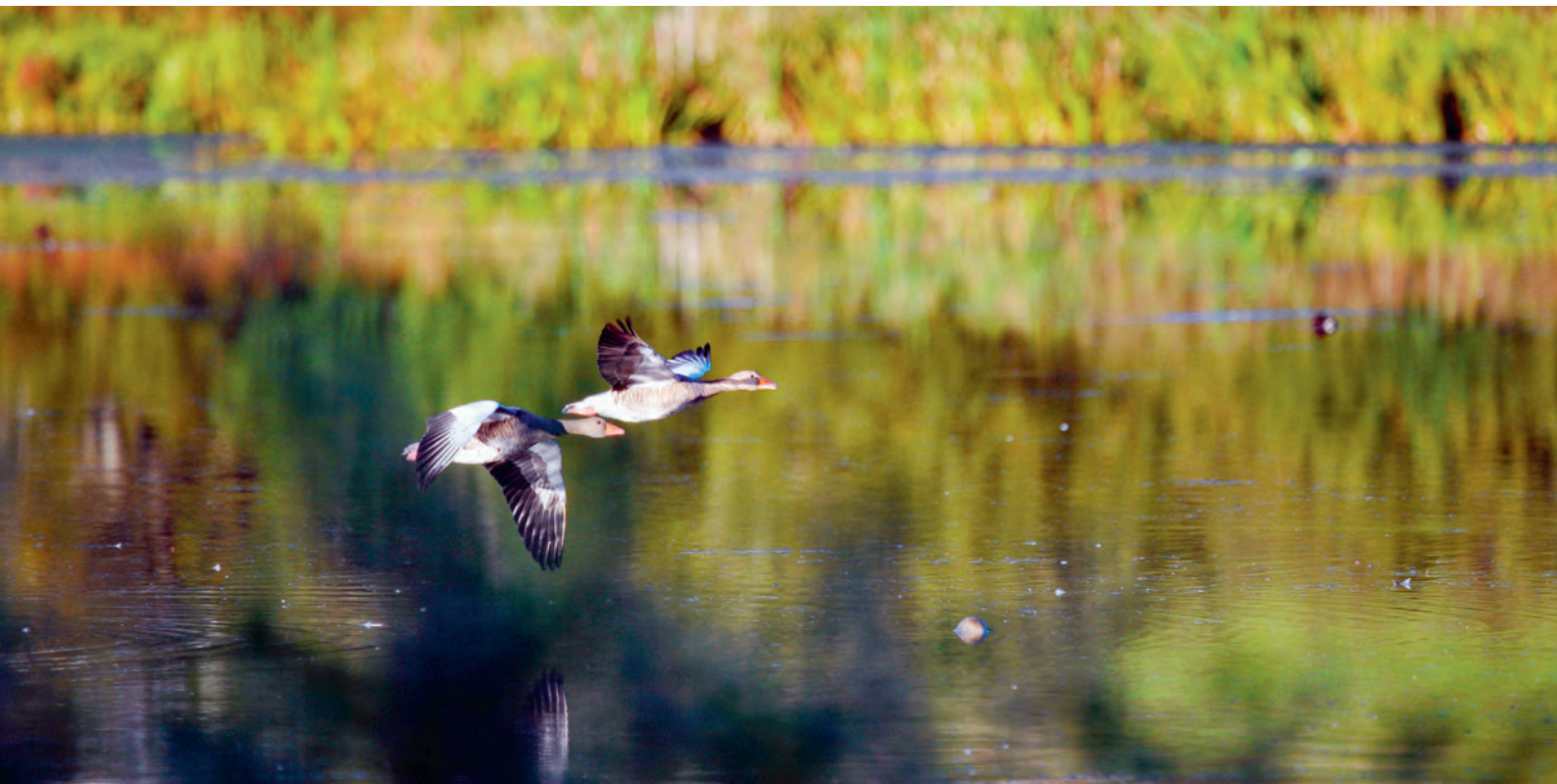

NORGE P.P. PORTO BETALT

*Ettersendes ikke ved varig
adresseforandring, men returneres
med opplysninger om riktig adresse.
Returadresse: ØVV, Pb. 77 Oppsal, 0619 Oslo*

Rådyr i hveteåkeren mot Østensjøvannet på Abildsø gård i juli 2014. Foto: Ellen Askum.

Grågjess over vannflaten på Østensjøvannet i august 2014. Foto: Paul Fekjær.